

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/I/2019/36088431063220228

REDISTRIBUČNÁ FUNKCIA DANÍ A JEJ
VÝZNAM V SÚČASNEJ EKONOMIKE

Diplomová práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

REDISTRIBUČNÁ FUNCKIA DANÍ A JEJ VÝZNAM
V SÚČASNEJ EKONOMIKE

Diplomová práca

Študijný program: Daňovníctvo a daňové poradenstvo

Študijný odbor: Daňovníctvo a daňové poradenstvo

Školiace pracovisko: Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Martin Geško, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Viktor Németh

ABSTRAKT

Bc. NÉMETH, Viktor: *Redistribučná funkcia daní a jej význam v súčasnej ekonomike*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; katedra financií. – Ing. Martin Geško, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2019, 68s.

Cieľom tejto práce, je overiť možnosť zavedenia fiškálne udržateľného modelu univerzálneho základného príjmu v podmienkach Slovenskej republiky, ako nástroja redistribúcie príjmov v ekonomike.

Práca je rozdelená do 3 kapitol. Obsahuje 7 grafov a 5 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná procesom, ktoré v súčasnosti definujú smerovanie spoločnosti a faktorom, ktoré môžeme považovať za smerodajné v týchto procesoch.

V ďalšej časti sme stanovili cieľ a metodiku práce. Pre splnenie hlavného cieľa, sme si stanovili aj pomocné čiastkové ciele.

V záverečnej kapitole sme načrtli hrubý koncept UZP v podmienkach Slovenska, následne sme analyzovali jej uskutočniteľnosť z celosvetového hľadiska a to za súčasných ale i možných budúcich podmienok. Použili sme analýzu vývoja nami vybraných ekonomických ukazovateľov, ktoré siahajú až do 70. rokov minulého storočia po roky 2016-2018 v závislosti od toho, za aké obdobie sú k dispozícii posledné aktuálne údaje. Na záver našej analýzy sme využili historický materializmus k formulácii myšlienkovvej abstrakcie nožnej budúcej uskutočniteľnosti UZP.

V závere našej práce sumarizujeme výsledky našej analýzy.

Kľúčové slová:

Univerzálny základný príjem, makroekonomická analýza, automatizácia, robotizácia, príjmová nerovnosť.

ABSTRACT

Bc. NÉMETH, Viktor: Redistributive function of taxation and its importance in the current economy. – Economic university in Bratislava. Faculty of National Economy, Department of Finance. – Ing. Martin Geško, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2019, 68p.

The aim of this work is to verify the possibility of introducing a fiscal sustainable universal income model in the Slovak Republic as a tool for income redistribution in the economy.

The thesis is divided into 3 chapters. It contains 7 graphs and 5 tables. The first chapter is devoted to the processes currently defining the direction of society and the factors that we can consider to be relevant in these processes.

In the final chapter we created a rough concept of universal basic income within the conditions of Slovakia. Later we analyzed its feasibility from the global point of view focusing on current and possible future economic conditions. In our analysis we used the development of selected economic indicators. Our analysis dates back to the 1970s until today's time period 2016-2018, depending from the most recent data available. At the end of our analysis, we used historical materialism to formulate a thought abstraction of the possible future feasibility of universal basic income.

Keywords:

Universal basic income, macroeconomic analysis, automation, robotization, income inequality.

O B S A H	str.
Úvod	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	10
1.1 Trendy vo svetovej ekonomike	11
1.1.1 Automatizácia	12
1.1.2 Divergencia medzi produktivitou a typickou mzdou (USA)	16
1.1.3 Dôchodková kompenzácia v povojnovom období (USA)	17
1.1.4 Vzťah produktivity a mediánom rastu kompenzácií	18
1.1.5 Súčasný stav univerzálneho základného príjmu v Európe	19
1.2 Teoretický prierez riešenej problematiky	21
1.2.1 Priemyselné revolúcie	21
1.2.2 Teoretické odôvodnenie ekonomickej transformácie	23
1.2.3 Kapitalistická ekonomická štruktúra	28
1.2.4 Univerzálny základný príjem	33
1.3 Výsledky štúdií implementácie základného príjmu do ekonomiky	39
1.3.1 The unexpected benefits of unconditional cash transfers	40
2 Cieľ, metodika a metódy práce	43
3 Výsledky a diskusia	44
3.1 Univerzálny základný príjem	45
3.1.1 Koncept univerzálneho základného príjmu v podmienkach SR	46
3.1.2 Realizovateľnosť univerzálneho základného príjmu vo svete	52
3.1.2.1 Realizácia UZP v súčasnosti	54
3.1.2.2 Realizovateľnosť UZP z dlhodobého hľadiska	59
Záver	63
Zoznam použitej literatúry	66

Zoznam tabuliek

<i>Tabuľka 1 Mesačná výška nákladov od 27 rokov.</i>	<i>49</i>
<i>Tabuľka 2 Mesačná výška nákladov do 26 rokov.</i>	<i>49</i>
<i>Tabuľka 3 Mesačná výška nákladov na prídavky.</i>	<i>49</i>
<i>Tabuľka 4 Náklady univerzálneho základného príjmu.</i>	<i>50</i>
<i>Tabuľka 5 Univerzálny základný príjem na HDP Slovenska 2018.</i>	<i>50</i>

Zoznam grafov

<i>Graf 1 Skladba obyvateľstva SR podľa vybraných kritérií.</i>	<i>48</i>
<i>Graf 2 Vybrané výdavky na sociálne zabezpečenie v mil. € (2016).</i>	<i>51</i>
<i>Graf 3 Podiel priemernej mzdy na HDP v USA.</i>	<i>54</i>
<i>Graf 4 Podiel priemernej mzdy na HDP EU27.</i>	<i>54</i>
<i>Graf 5 Podiel sociálnych odvodov korporácií na HDP (EU27).....</i>	<i>56</i>
<i>Graf 6 Podiel sociálnych transferov na HDP (EU27).....</i>	<i>56</i>
<i>Graf 7 Vývoj produktivity (USA) 2010=100 hodín.....</i>	<i>59</i>

Úvod

Téma, ktorú v tejto diplomovej práci riešime je v súčasnosti aktuálna, keďže kvôli technologickému napredovaniu sa čoraz výraznejšie automatizujú rôzne manuálne procesy, ktoré pred tým vykonával človek. Automatizáciou teda popisujeme také systémové procesy, ktoré majú v sebe zakomponované mechanizmy, ktoré umožňujú „samo sa hýbanie“ . Avšak okrem toho, pod pojmom automatizácie rozumieme aj zefektívnenie, zvyšovanie výkonu, znižovanie energetickej náročnosti a zvyšovanie presnosti určitej činnosti, ktorá pred tým bola vykonávaná manuálne.¹

Automatizácia však nie je novým fenoménom a už naši predkovia sa snažili zodpovedať otázky, ktoré sa v spojitosti s ňou vynorili. Pred vyše polstoročím, americký prezident Lyndon B. Johnson zriadil národnú komisiu, ktorá mala za úlohu preskúmať vplyv technológií na ekonomiku a zamestnanosť. Výsledkom tejto štúdie bolo to, že automatizácia nevedie ku zániku ľudskej práce ako takej, ale z dlhodobého hľadiska prináša prosperitu a nové možnosti.²

V súčasnosti žijeme v novej automatizovanej dobe, v ktorej nás roboty a počítače dokážu nahrádzať lepšie a lacnejšie nielen v takých činnostiach, ktoré si vyžadujú rutinnú fyzickú prácu, ale už čoraz viac aj v činnostiach, ktoré si vyžadujú kognitívne schopnosti. K takýmto činnostiam patria napríklad schopnosť vytvárať úsudky, pociťovanie emócií, alebo aj šoférovanie. Tieto aktivity boli v minulosti považované za príliš komplikované nato, aby mohli byť automatizované.

Predpokladá sa, že z makroekonomického pohľadu pomocou automatizácie, sa zvýši produktivita medziročne od 0,8 až do 1,4 percenta.³ Pre biznis sú benefity, ktoré z automatizácie plynú relatívne jasné, pričom pre zákonodarcov sú problémy, ktoré z nej plynú oveľa komplikovanejšie. Zákonodarné orgány by mali využiť príležitosti, ktoré z týchto procesov pre ekonomiku plynú. Na jednej strane by mali zabezpečiť, aby každý profitoval z rastu produktivity a na strane druhej by sa mali snažiť vytvárať také zákony, ktoré stimulujú trh k neprestajnému napredovaniu a inováciám.

¹ EE IIT, Kharagpur. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. Introduction to Industrial Automation and Control. Dostupné na internete: <[https://nptel.ac.in/courses/108105063/pdf/L-01\(SM\)\(IA&C\)%20\(\(EE\)NPTEL\).pdf](https://nptel.ac.in/courses/108105063/pdf/L-01(SM)(IA&C)%20((EE)NPTEL).pdf)>.

Automatizácia a robotizácia predstavuje pre ľudstvo nevídané možnosti a mnoho ekonómov a mysliteľov súčasnosti, akými sú Philippe van Parijs, Erik Olin Wright, Riccardo Patrella, Greetje Lubbi a ďalší sú presvedčení, že tento ekonomický rozvoj vedie k zavedeniu takzvaného univerzálneho základného príjmu (UZP). Dôvodom má byť vytlačanie ľudskej práce robotickou a tým aj nedostatok práce, ktorú by ľudia mohli vykonávať. Zavedenie UZP by zabezpečilo pre ľudstvo základný sociálny štandard, ktorý by podľa jej predstaviteľov bol nevyhnutný,

Myšlienka UZP sa však nepovažuje za novodobý fenomén ekonómov, keďže zmienku o nej datujeme už na počiatky 18. storočia.⁴ Na reálne nasedenie tohto príjmu sa ešte žiadna ekonomika neodhodlala, avšak v dávnejšej ale i blízkej minulosti experimenty, ktoré majú črty UZP už boli realizované.

V Kanadskom meste Dauphin sa medzi rokmi 1974-1979, realizoval obmedzený model UZP, na základe ktorého sa zabezpečovala obyvateľom obce určitá výška minimálneho príjmu.⁵

Vo Švajčiarsku sa v roku 2016 uskutočnilo referendum, v ktorom sa ľudia mali vyjadriť či by boli za zavedenie UZP. Referendum však nebol úspešný z hľadiska zavedenia UZP, nakoľko väčšina obyvateľstva hlasovala proti jej zavedeniu.⁶

² U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION & WELFARE OFFICE OF EDUCATION.vol.1 1966. *TECHNOLOGY and the AMERICAN ECONOMY* [online] 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED023803.pdf>>.

³ DAVID, H., FRANK, L., RICHARD, J. MURNANE. 2003. *THE SKILL CONTENT OF RECENT TECHNOLOGICAL CHANGE: AN EMPIRICAL EXPLORATION*. [online] 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <<https://economics.mit.edu/files/11574>>.

⁴ PARIJS, P., VANDERBORGHT, Y. 2017. *BASIC INCOME: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2017. ISBN 9780674052284.

⁵ SIMPSON, W., MASON, G., GODWIN, R. 2003. *The Manitoba Basic Annual Income Experiment: Lessons Learned 40 Years Later*. [online] 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <http://umanitoba.ca/media/Simpson_Mason_Godwin_2017.pdf>.

⁶ BBC. 2016. [online]. 2016. [cit. 2019-09-04]. *Switzerland's voters reject basic income plan*. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-36454060>>.

V kontraste so Švajčiarskom, Fínsko išlo v zavedení UZP ešte o krok ďalej a vláda túto myšlienku úspešne dokázala pretaviť do praxe. Pravdou však je, že UZP nebol vykonaný podľa predstáv zástancov UZP, keďže sa vykonával len v jednom meste, pre vybranú skupinu obyvateľstva (nezamestnaných) a len na veľmi obmedzené obdobie dvoch rokov.⁷

V roku 2017 v Holandsku jednotlivé municipality (Groningen, Ten Boer, Wageningen, Tilburg a Deventer) pripravovali zavedenie svojho experimentu ohľadom UZP, stretli sa však s nevoľou vlády, ktorá im tieto experimenty nepovolila.⁸ Oficiálne stanovisko Holandska je, že UZP jednoducho nefunguje.⁹

V súčasnosti existujú veľké nezhody ohľadom myšlienky UZP a zdá sa, že odporcovia ale aj jej zástancovia stále vysvetľujú jej realizovateľnosť prípadne ne-realizovateľnosť rovnakými argumentmi.

Zástancovia tohto príjmu vždy nájdu určitú chybu v experimentoch o ktoré sa následne opierajú pri bránení tejto myšlienky, pričom jej odporcovia si tieto argumenty nepripúšťajú.

V našej práci by sme preto chceli čo najobjektívnejšie zodpovedať túto veľmi ťažkú otázku, ohľadom opodstatnenosti a reálnosti zavedenia UZP. K tomu aby sme tak mohli urobiť, je potrebné vysvetliť vývin ľudskej spoločnosti a pochopiť, prečo a ako sa ľudská spoločnosť vyvinula od primitívnej formy, až po formu súčasného kapitalizmu.

Pri vysvetľovaní sa budeme opierať aj o diela Karla Marxa, keďže dokázal výstižne vysvetliť fungovanie a formovanie vzťahov v jednotlivých formách spoločností, akým je aj kapitalizmus. Neopomenieme však ani „bibliu“ ekonómie a to dielo o podstate a pôvode bohatstva národov od Adama Smitha.

Na základe týchto poznatkov, naša snaha sa bude zameriavať na nájdenie súvislostí v daniach minulých, súčasných ale i budúcich, pričom dúfame, že v konečnom dôsledku túto otázku zodpovieme jednoznačne, opodstatnene a nezaujato.

⁷ *The New York Times*. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. *Universal Basic Income Didn't Fail in Finland. Finland Failed It.. Dostupné na internete:*
<<https://www.nytimes.com/2018/05/02/opinion/universal-basic-income-finland.html>>

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V prvej časti tejto kapitoly bližšie preskúmame procesy, ktoré neustále definujú vývin ľudskej spoločnosti ako takej. Preskúmame fenomén automatizácie a jej implikácie na ekonomiku. Tieto poznatky, zo súčasného smerovania nám ukážu technologické možnosti, ktoré nám v nasledujúcom postupe tejto diplomovej práce poskytnú dobrý základ reálnej uskutočniteľnosti hlavného cieľa: zistiť či je opodstatnené a realizovateľné v súčasnej ale i možnej budúcej spoločenskej formácii zavedenie UZP.

Ďalej v prvej časti sa pozrieme aj na to, ako rástli mzdy a produktivita v jednej z najväčších a najvyspelejších krajín sveta, v Spojených štátoch amerických. Tieto poznatky majú dobrú vypovedaciu hodnotu o tom, aký trend môžeme aj my očakávať v prípade, ak sa dotiahneme na úroveň najvyspelejších krajín sveta. Zástancom UZP tieto poznatky slúžia, ako dobrý argument za jej možnú realizáciu, preto si ho treba aj v tejto diplomovej práci spomenúť.

Na koniec prvej časti prvej kapitoly, čitateľa oboznámime s hlavnými a najvýznamnejšími experimentmi ohľadom realizácie UZP v Európe.

Na začiatku druhej časti prvej kapitoly čitateľa oboznámime s jednotlivými priemyselnými revolúciami, teoreticky odôvodníme proces ekonomickej transformácie a kapitalistickú ekonomickú štruktúru, ktorá nám bude slúžiť, ako pevný teoretický základ o tom, ako sa ekonomická štruktúra vyvinula na kapitalistickú, prečo funguje a aké smerovanie môžeme očakávať. Tieto poznatky sú obzvlášť dôležité pri teoretickom odôvodnení zavedenia UZP zo súčasného ale i budúceho hľadiska, vychádzajúc z historickej analýzy.

⁸ BIEN. 2017. [online]. 2017. [cit. 2019-09-04]. *Current Basic Income Experiments (and those so called): An Overview*. Dostupné na internete: <<https://basicincome.org/news/2017/05/basic-income-experiments-and-those-so-called-early-2017-updates/>>

⁹ BIEN. 2017. [online]. 2017. [cit. 2019-09-04]. *The Netherlands: Report argues that basic income doesn't work*. Dostupné na internete: <<https://basicincome.org/news/2018/08/the-netherlands-report-argues-that-basic-income-doesnt-work/>>

V závere prvej kapitoly teoreticky čerpáme z diela Philippe van Parijs-a a Yannick Vanderbroght-a, ktorý podrobne skúmajú myšlienku univerzálneho základného príjmu, pričom tieto poznatky použijeme v praktickej časti našej práce.

Podľa hore uvedených autorov ale aj iných predstaviteľov myšlienky UZP, by takýto transfer mal byť financovaný z dani z príjmov fyzických osôb.

1.1 Trendy vo svetovej ekonomike

Odkedy je človek človekom, tak sa snaží zjednodušiť svoj život na tejto planéte tým, že vymýšľa rôzne inovácie, ktoré mu pomôžu dosiahnuť kvalitnejšiu a jednoduchšiu existenciu. V duchu tejto myšlienky sú aj trendy, ktoré v súčasnosti pozorujeme a ktoré v tejto kapitole bližšie preskúmame.

Ako sa ďalej v tejto práci môžeme dočítať, tak v súčasnosti sa práve nachádzame v období, ktoré nazývame aj štvrtou priemyselnou revolúciou. Táto priemyselná revolúcia sa vyznačuje tým, že vychádza z inovácií na poli technológií a z možností, ktoré z nich plynú. Dobrým príkladom takejto inovácie je internet, ktorý spojil ľudí a v súčasnosti sa snaží spojiť aj rôzne zariadenia a umožniť im vzájomnú komunikáciu, alebo inak povedané vzájomné zdieľanie informácií. Toto vzájomné zdieľanie informácií je kľúčové pre automatizáciu a robotizáciu budúcnosti a s istotou môžeme tvrdiť, že bez neho ju ľudstvo nikdy nedosiahne.¹⁰

V súčasnosti však technologické možnosti, ktoré stoja za štvrtou priemyselnou revolúciou sú len v rannom štádiu a len pred nedávnom ľudstvo začalo pracovať na vývoji softvérových a hardvérových riešení, ktoré toto umožnia. Dobrým príkladom, je spoločnosť Nvidia, ktorá je lídrom na trhu v poskytovaní grafických procesorových jednotiek a v predstihu si uvedomila, že výkon, ktorým tieto procesory disponujú sa dá využiť aj na výpočet iných, než grafických operácií. Preto Nvidia investovala značné prostriedky do vývoja riešení, ktoré v budúcnosti umožnia plne autonómny chod vozidiel, pričom v súčasnosti už existujú prototypy, ktoré do určitej miery dokážu zvládnuť autonómne riadenie. Cieľom tejto automatizácie riadenia, je aj robotizácia poskytovania taxi služieb, prepravných služieb a taktiež robotizácia nákladnej prepravy.

¹⁰ GSMA. July 2014. *Understanding the Internet of Things (IoT)* [online] 2014 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <https://www.gsma.com/iot/wp-content/uploads/2014/08/cl_iot_wp_07_14.pdf>

Nvidia však nie je jedinou spoločnosťou, ktorá investuje značné prostriedky do vývoja technológií, ktoré v budúcnosti umožnia plne autonómne riadenie vozidiel, pričom za vytknutie stoja ešte spoločnosti Tesla, Intel a Waymo.¹¹

Automatizácia je teda takzvaným „motorom“ budúcnosti, vďaka ktorému sa čoraz vo väčšej miere začína nahrádzať ľudská pracovná sila umelou inteligenciou a novodobými robotmi. I keď sa nachádzame len v rannom štádiu tejto revolúcie a máme pred sebou ešte mnoho výziev, ktorým budeme čeliť, smerovanie je jednoznačne dané a výhody ktoré z nej plynú pre ľudstvo sú nesporné a nezanedbateľné.

V súčasnosti v jednej z najvyspelejších krajín sveta v Spojených Štátoch Amerických pozorujeme rastúcu divergenciu medzi rastom miezd a rastom produktivity.

Aj vďaka týmto procesom sa v súčasnosti znova spopularizovala myšlienka zavedenia univerzálneho základného príjmu, prostredníctvom ktorej by ľudia získali viac slobody.

Problematike automatizácie, divergencie rastu miezd a produktivity, ale aj univerzálnemu základnému príjmu venujeme podrobnejšiu pozornosť v nasledujúcich podkapitolách tejto práce.

1.1.1 Automatizácia

Pojem automatizácia vznikla z gréckych slov „Auto (samo)“ a „Matos (hýbať)“. Automatizáciou teda popisujeme také systémové procesy, ktoré majú v sebe zakomponované mechanizmy, ktoré umožňujú „samo sa hýbanie“. Avšak okrem tohto, pod pojmom automatizácie rozumieme aj zefektívnenie, zvyšovanie výkonu, znižovanie energetickej náročnosti a zvyšovanie presnosti určitej činnosti, ktorá pred tým bola vykonávaná manuálne.¹²

¹¹ Forbes. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. NVIDIA: From The Datacenter To The Autonomous Car. Dostupné na internete: <<https://www.forbes.com/sites/moorinsights/2018/09/28/nvidia-from-the-datacenter-to-the-autonomous-car/#79e186997d23>>

¹² EE IIT, Kharagpur. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. Introduction to Industrial Automation and Control. Dostupné na internete: <[https://nptel.ac.in/courses/108105063/pdf/L-01\(SM\)\(IA&C\)%20\(\(EE\)NPTEL\).pdf](https://nptel.ac.in/courses/108105063/pdf/L-01(SM)(IA&C)%20((EE)NPTEL).pdf)>

Nepovažujeme ju za nový fenomén, keďže už naši prarodičia sa snažili odpovedať na otázky, ktoré sa v spojitosti s automatizáciou vynorili. Pred vyše polstoročím, americký prezident Lyndon B. Johnson zriadil národnú komisiu, ktorá mala za úlohu preskúmať vplyv technológií na ekonomiku a zamestnanosť. Výsledkom tejto štúdie bolo to, že automatizácia nevedie k zániku ľudskej práce ako takej, ale z dlhodobého hľadiska prináša prosperitu a nové možnosti.¹³

V súčasnosti však vďaka novodobým inováciám v oblasti robotiky, umelej inteligencie, strojového učenia a možnostiam, ktoré v minulosti boli prakticky nerealizovateľné, sa týmito otázkami začínajú ľudia znova čoraz viac zaoberať. Automatizácia v súčasnosti má potenciál zmeniť každodenné pracovné aktivity každého pracujúceho občana od baníkov až po bankárov, módnych návrhárov a vysokých manažérov. Otázkou zostáva to, ako rýchlo sa tieto technológie pretavia do reality a ako ovplyvnia zamestnanosť a produktivitu v škálach globálnej ekonomiky?

Žijeme v novej automatizovanej dobe, v ktorej nás roboti a počítače dokážu nahrádzať lepšie a lacnejšie nielen v takých činnostiach, ktoré vyžadujú rutinnú fyzickú prácu, ale už čoraz viac aj v činnostiach, ktoré vyžadujú kognitívne schopnosti. K takýmto činnostiam patria napríklad schopnosť vytvárať úsudky, pociťovanie emócií, alebo aj šoférovanie. Tieto aktivity boli v minulosti považované za príliš komplikované nato, aby mohli byť automatizované.

Automatizácia rôznych činností, nám otvára dvere k rastu produktivity a taktiež iným benefitom na úrovni individuálnych procesov a obchodu, ako aj na úrovni celých ekonomík, kde rast produktivity je veľmi potrebná a to najmä v dôsledku toho, že v mnohých krajinách zaznamenávame pokles aktívneho obyvateľstva v produktívnom veku.

Na mikroekonomickej úrovni budú mať podniky možnosť získať a implementovať tieto nové technológie, čím im vznikne konkurenčná výhoda nielen zo zníženia mzdových nákladov, ale aj zo zvýšenia produktivity, kvality a zníženia prestojov. Z makroekonomického pohľadu sa predpokladá, že automatizácia zvýši rast produktivity globálne od 0,8 až do 1,4 percenta medziročne.

¹³ .U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION & WELFARE OFFICE OF EDUCATION. vol.1 1966. *TECHNOLOGY and the AMERICAN ECONOMY* [online] 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED023803.pdf>>

Tempo a rozsah automatizácie a tým aj jej vplyv na pracovníkov sa bude rozlišovať v závislosti od rôznych aktivít, povolání, mzdových úrovní a požadovaných zručností. Mnoho pracovníkov bude spolupracovať so strojmi, keďže sa zautomatizujú ich rozličné aktivity. Najskôr budú pravdepodobne automatizované také aktivity, ktoré sú predvídateľné fyzické aktivity, najmä tie ktoré prevládajú vo výrobe a maloobchode, akým je zber a spracovanie údajov. Tieto činnosti nachádzame v každom jednom odvetví nezávisle od miery zručností a mzdových ohodnotení.

Niektoré formy automatizácie budú zamerané na zvyšovanie produktivity vysokokvalifikovaných pracovníkov, a to aj keď znížia dopyt po povolaniach s nízkou kvalifikáciou a povolaniach náročných na rutinu.¹⁴ Keďže vďaka technologickému vývinu sú náchylný na automatizáciu obe skupiny pracovníkov nízkokvalifikovaných aj vysokokvalifikovaných, tak by sa hranice medzi nimi vďaka tomuto procesu mohli stierať.

Aj keď automatizácia, je globálnym fenoménom, štyri ekonomiky, konkrétne: Čína, India, Japonsko a Spojené Štáty Americké produkujú vyše polovicu z celkových miezd sveta a takmer dve tretiny zamestnancov, ktorý vykonávajú činnosti, ktoré sú technicky možné už s aktuálne odprezentovanými technológiami automatizovať. V rámci krajín bude potenciál automatizácie ovplyvnený ich sektorovým mixom a kombináciou aktivít v rámci sektorov. Napríklad odvetvia ako výroba a poľnohospodárstvo zahŕňajú predvídateľné fyzické aktivity, ktoré majú vysoký technický potenciál byť automatizované, ale nižšia mzdová sadzba v niektorých rozvojových krajinách by mohla obmedziť prijatie týchto technológií.

Automatizácia nie je procesom, ktorý by sa dal zrealizovať tzv. „z jedného dňa na druhý“. Tempo a rozsah jej realizácie ovplyvňuje nasledovných päť kľúčových faktorov.

1. Technická realizovateľnosť, keďže technológiu treba najprv vynájsť, integrovať a prispôbiť riešeniam, ktoré automatizujú špecifické činnosti.
2. Náklady, ktoré súvisia s vývojom a reálnym nasadením týchto riešení do praxe. Ak takéto riešenia budú drahšie, než tie súčasné, tak ich implementácia stráca ekonomický zmysel.
3. Dynamika trhu práce vrátane jej ponuky, dopytu a nákladov na ľudskú prácu, ako alternatíva k automatizácii.
4. Ekonomické prínosy, pod ktorým máme na mysli vyšší objem produkcie, zvyšovanie kvality a úsporu nákladov.

5. Rôzne vládne regulácie a samotné prijatie týchto technológií spoločnosťou, môžu ovplyvniť ich mieru nasadenia aj napriek tomu, že tento krok by bol pre biznis veľmi dôležitým.

Ak zoberieme do úvahy všetky tieto faktory, tak predpokladáme, že tento proces bude trvať ešte desaťročia, pokiaľ dôjde k plnej automatizácii súčasných pracovných činností. Pokiaľ však vnímané efekty automatizácie môžu byť z makroekonomického hľadiska v rámci celkových ekonomických sektorov, alebo ekonomík pomalé, z mikroekonomického hľadiska v rámci jednotlivých pracovníkov, ktorých aktivity sú automatizované a podnikov, ktorých konkurenti budú nasadzovať automatizáciu, môžu byť však celkom rýchle.

V súčasnosti pozorujeme, že k procesu automatizácie sa pripisuje možnosť masívneho nárastu nezamestnanosti v dôsledku prebytku pracovnej sily na trhu práce. Opak je však pravdou, svetová ekonomika bude potrebovať každú jednu pracovnú silu spolu s robotmi, aby sa vykompenzovali straty pripisované k procesu starnutiu obyvateľstva vo vyspelých, ale aj v rozvojových krajinách sveta. Inými slovami, je oveľa viac pravdepodobné, že nastane situácia v ktorej bude nedostatok pracovnej sily, než situácia v ktorej by nastal prebytok pracovnej sily, keďže spolu s automatizáciou sa zmení podstata práce vykonávanej ľuďmi.

Pre biznis sú benefity, ktoré z automatizácie plynú relatívne jasné, pričom pre zákonodarcov sú problémy, ktoré z nej plynú oveľa komplikovanejšie. Zákonodarné orgány by mali využiť príležitosti, ktoré z týchto procesov pre ekonomiku plynú. Na jednej strane by mali zabezpečiť, aby každý profitoval z rastu produktivity a na druhej strane by sa mali snažiť vytvárať také zákony, ktoré stimulujú trh k nepretržitému napredovaniu a inováciám. Pričom taktiež musia rozvíjať a inovovať zákony, ktoré slúžia pre pomoc pracovníkom a inštitúciám adaptovať sa ku zmenám v súvislosti so zamestnanosťou. Toto pravdepodobne v sebe zahŕňa prehodnotenie systému vzdelávania, podpory príjmov, sociálnych sietí a pomoci ľuďom, ktorých tento systém vyradil z trhu práce, aby úspešne zvládli tento prechod. Jednotlivci v pracovnom prostredí budú nútení viac spolupracovať so strojmi pri výkone svojich každodenných aktivít a tak nadobúdať nové zručnosti, ktoré sa v novej automatizovanej dobe budú vyžadovať

1.1.2 Divergencia medzi produktivitou a typickou mzdou (USA)

Stagnácia miezd, ktorú pozorujeme v prípade väčšiny Amerických pracovníkov, sa stal jedným z kľúčových problémov, o ktorom sa už aktívne diskutuje aj v kruhoch amerických politikov. Toto sa považuje za značný posun vpred, keďže sa problematika ekonomickej nerovnosti rozoberá už aj v týchto kruhoch a taktiež, že si politici uvedomujú súvislosti medzi stagnáciou miezd a produktivitou. Jednoducho povedané, stagnácia miezd sa pripisuje k nárastu ekonomickej nerovnosti v Americkej spoločnosti.

Inštitút hospodárskej politiky v USA uskutočnil štúdiu „Raising America’s Pay: Why It’s Our Central Economic Policy Challenge“¹⁵. V tejto štúdii sa do detailov analyzujú trendy príjmov a dôchodkov, pričom sa preukázali rastúce dôchodkové nerovnosti v spoločnosti a taktiež v nej sa evidentne preukázalo to, že za týmto javom sa vo veľkej miere skrývajú výsledky politických rozhodnutí, ktoré posilnili vyjednávaciu silu tých, ktorí majú bohatstvo a silu. Preto, lepšie politické rozhodnutia, ktoré berú do úvahy aj ekonomické subjekty s nízkymi a priemernými dôchodkami, môžu mať za výsledok väčší nárast dôchodkov a tak posilniť a rozšíriť strednú triedu v spoločnosti.

V tejto podkapitole sa teda snažíme vysvetliť implikácie, ktoré zapríčinili, že defakto od 70. rokov minulého storočia pozorujeme stagnáciu miezd a narastajúcu medzeru medzi celkovým rastom produktivity a odmeňovaním prevažnej väčšiny pracovníkov. Dôkladná analýza tohto rozdielu medzi mzdou a produktivitou nám poskytuje niekoľko dôležitých poznatkov k prebiehajúcej diskusii o tom, ako riešiť stagnáciu miezd a rastúcu nerovnosť.

V prvom rade, dôchodky nestagnovali pre drvivú väčšinu pracovníkov, kvôli tomu, že sa zastavil rast produktivity (alebo príjmu a tvorby bohatstva). Aj keď zmeny v politike, ktoré viedli k rastúcej nerovnosti, budeme pripisovať k spomaleniu rastu produktivity, tak aj pri tomto efekte spomalenia sa produktivita v posledných desaťročiach výrazne zvyšovala. Avšak musíme vytknúť, že v podstate sa tento rast produktivity nepremietol do dôchodkov typických amerických pracovníkov.

Po druhé, dôchodky sa nezvyšovali spolu s produktivitou v prvom rade v dôsledku dvoch kľúčových dynamík, ktoré pripisujeme k rastúcej nerovnosti: rastúca nerovnosť v odmeňovaní (viac dôchodkov akumulujú tí, ktorí patria do vyššej mzdovej skupiny) a presun

¹⁵ EPI. 2014. [online]. 2014. [cit. 2019-09-04]. *Raising America’s Pay: Why It’s Our Central Economic Policy Challenge*. Dostupné na internete: <<https://www.epi.org/publication/raising-americas-pay/>>

podielu celkového národného dôchodku k vlastníkom kapitálu a nie k dôchodkom zamestnancov.

Po tretie, aj keď zvyšovanie miery rastu produktivity je naozaj dôležitým dlhodobým cieľom, tak to nebude mať za následok aj automatické navyšovanie miezd, pokiaľ odmietneme realizáciu politiky, ktorá opätovne spojí rast produktivity a platu prevažnej väčšiny ľudí.

1.1.3 Produktivita a dôchodková kompenzácia v povojnovom období (USA)

Produktivita v jednoduchosti predstavuje celkové množstvo outputu, alebo príjmu, ktorý je vyprodukovaný za priemernú hodinu práce. Z časového hľadiska nám produktivita dáva potenciál na zvyšovanie našich životných štandardov. Avšak v súčasnosti v USA je situácia taká, že mzdy a rôzne kompenzácie zamestnancov sa už desaťročia nezvyšovali spolu s celkovou meranou produktivitou, čím sa jednoznačne preukazuje, že nefunguje kľúčový transmisný mechanizmus, podľa ktorého zvyšovanie produktivity zvyšuje aj životné štandardy drvivej väčšine pracujúcich.

Situácia však nie vždy vyzerala takto. Hodinová kompenzácia typického pracovníka rástla spolu s produktivitou v rokoch 1948 do roku 1973. Po roku 1973 tieto dva trendy od seba značne divergovali. Medzi rokmi 1973 a 2014 produktivita narástla o 72,2 percent, pričom medziročný nárast predstavoval 1,22 percenta ročne. Mzdová kompenzácia typického pracovníka pri medziročnom raste 0.22 percent, čo predstavuje 9,2 percentný nárast za celé toto obdobie takmer stagnovala. Je dôležité spomenúť, že za týmto mzdovým nárastom sú roky od 1995 do 2002, počas ktorých mzdy boli vytláčané keďže dopyt po práci prevyšoval ponuku a to hlavne na prelome tisícročia. Toto divergovanie produktivity od mzdovej kompenzácie znamenalo, že drvivá väčšina pracovníkov nemala takmer žiadny benefit z rastu produktivity, inými slovami ekonomika mohla poskytnúť vyššie dôchodky, než ktoré poskytla.

1.1.4 Vzťah produktivity a mediánom rastu kompenzácií

Existujú tri dôležité tézy v súvislosti s čistým rastom produktivity a mzdou typického amerického pracovníka, ktorá predstavuje základ jeho životnej úrovne. Priemerná hodinová mzdová kompenzácia v ktorej sú zahrnuté mzdy aj generálnych riaditeľov a denných robotníkov vzrástla medzi rokmi 1973 až 2014 len o 42,5 percenta, pričom tento rast výrazne zaostáva za rastom produktivity, ktorá za toto obdobie bola vo výške 72,2 percent. V skratke mzdy neudržali tempo rastu ktorú diktovala produktivita, čo z časti odráža prvá téza: pozorujeme celkový posun v tom, koľko príjmov v ekonomike je prerozdelených pracovníkom vo forme mzdy a rôznych benefitov a koľko príjmov je prijatých vlastními kapitálom. Podiel, ktorý dostávali pracovníci poklesol a to hlavne po roku 2000.

Priemerné veličiny však zakrivujú realitu a preto je tiež dôležité sa pozerat' aj na hodnotu mediánu, ktorá berie do úvahy ľudí, ktorý sa nachádzajú v strede skúmaného intervalu. Od roku 1973 až 2014 medián hodinovej mzdovej kompenzácie vykázal nárast o 8,7%, čo značne zaostáva nielen za rastom produktivity, ale aj za priemerom rastu hodinovej mzdovej kompenzácie. Tento fakt berieme teda, za druhú tézu narastajúcej nerovnosti kompenzácií. Najväčší nárast mediánu hodinovej mzdovej kompenzácie nastal v strede až do konca 90tich rokov. V prípade, ak roky 1995-2000 vylúčime z našej analýzy, tak medián rastu priemernej hodinovej mzdy medzi rokmi 1973 a 2014 vykazuje len 2,6 percentný nárast.

Tretou menej zjavnou tézou, dôležitou na preskúmanie je téza o „obchodných podmienkach“, a hovorí nám o tom, že ceny ekonomických statkov, ktoré nakupujú pracovníci rástli rýchlejšie, než ceny za ktoré sa tieto statky produkujú. K tejto téze sme sa dopracovali tak, že pri meraní outputu na výpočet produktivity, sa vychádza z jednotlivých komponentov HDP a jej výška sa vyčísluje buď v reálnych, alebo konštantných veličinách (upravené o infláciu), pričom taktiež aj pri výpočte výšky kompenzácií tieto hodnoty sa vyčíslujú buď v reálnych, alebo konštantných veličinách, avšak na rozdiel od produktivity, pri výpočte výšky kompenzácie sa vychádza zo zmien jednotlivých cien ekonomických statkov, ktoré nakupujú spotrebitelia. Ceny domácej produkcie rástli pomalšie, ako ceny spotrebiteľských nákupov.

Z tohto dôvodu teda rovnaký nárast vyjadrený v nominálnych, alebo konštantných veličinách outputu a miezd prináša rýchlejší nárast v reálnych veličinách, alebo konštant-

ných veličinách outputu a miezd prináša rýchlejší nárast v reálnych veličinách (upravených o infláciu) outputu (ktorý je upravený o zmeny v cenách investičných statkov, vývozu a spotrebiteľských nákupov), než v reálnych mzdách (ktorá je upravená iba o zmeny spotrebných nákupov). Týmto spôsobom sú teda pracovníci vystavený zhoršujúcim sa obchodným podmienkam, kedy ceny statkov, ktoré nakupujú (napr. spotrebiteľské tovary a služby) rastú rýchlejšie, než ceny statkov, ktoré produkujú (spotrebiteľské statky, ale taktiež aj kapitálové statky). Ak by teda pracovníci napríklad konzumovali aj investičné statky, akými sú aj výrobné stroje tak, ako aj potraviny, rast v reálnych mzdách by vykazoval vyššie hodnoty a viac by sa približovala úrovni rastu produktivity. Často krát túto tézu o obchodných podmienkach nazývame aj tézou rozdielu medzi cenami pre spotrebiteľov a producentov.¹⁶

1.1.5 Súčasný stav univerzálneho základného príjmu v Európe

Pokiaľ sa myšlienka univerzálneho základného príjmu (ďalej len UBI.) v podmienkach Slovenskej ekonomickej reality rieši len na teoretickej úrovni, v zahraničí sa ju už snažia pre experimentálne účely rôznymi prístupmi implementovať aj do reálnej praxe.

Vo Švajčiarsku v roku 2016 bolo zrealizované referendum ohľadom zavedenia UBI., pričom tento príjem mal byť vo výške 2500 švajčiarskych frankov. Švajčiari sa však v referende vyjadrili negatívne a tak tento príjem odmietli. Zaujímavosťou je, že Švajčiarsko patrí medzi krajiny, ktoré najviac bojujú za zavedenie tejto formy príjmu.¹⁷

Fínsko v porovnaní so Švajčiarskom išlo v tejto oblasti o krok ďalej, pričom vláda túto myšlienku úspešne pretavila do praxe, i keď len vo veľmi obmedzenej a vedcami často kritizovanej forme. Od roku 2017 do Decembra roku 2018, 2000 vybraným nezamestnaným po celej krajine, Fínska vláda vyplácala UBI vo výške 560€.

¹⁶ EPI. 2015. [online]. 2014. [cit. 2019-09-04]. *Understanding the Historic Divergence Between Productivity and a Typical Worker's Pay*. Dostupné na internete: <<https://www.epi.org/publication/understanding-the-historic-divergence-between-productivity-and-a-typical-workers-pay-why-it-matters-and-why-its-real/>>.

¹⁷ BBC. 2016. [online]. 2016. [cit. 2019-09-04]. *Switzerland's voters reject basic income plan*. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-36454060>>

V Kanadskom meste Dauphin v rámci programu „Mincome“ v rokoch 1974-1979, vláda zabezpečila určitú mieru minimálneho príjmu obyvateľom tejto obce. Tento experiment sa vyznačoval tým, že obyvatelia obce, ktorí boli zamestnaní, obdržali len polovicu výšky tohto príjmu. Hlavným cieľom tohto experimentu bolo zistiť, v akej miere takýto benefit ovplyvní ochotu obyvateľov tejto obce byť zamestnaní. Počet odpracovaných hodín veľmi mierne klesol v kruhu zamestnaných mužov a žien, pričom počet odpracovaných hodín vo výraznejšej miere klesol v kruhu tínedžerov a mamičiek s malými deťmi. Je dôležité, že tento zvyšný čas obyvatelia, ktorí patrili do druhej spomínanej skupiny, využili užitočne. Tínedžeri tento čas venovali štúdiu a mamičky tento čas trávili so svojimi deťmi. Počas tejto doby nezanedbateľne o 8,5% kleslo aj využívanie nemocničných služieb, taktiež kleslo aj množstvo pracovných úrazov a rodinného násillia. Ďalej je dôležité si zobrat' na vedomie, že ľudia, ktorý sa tohto experimentu zúčastnili si boli vedomí časového obmedzenia v rámci ktorého sa tento experiment realizoval, takže tento experiment pre spoločnosť nenačrtla jej dlhodobé následky.¹⁸

3. júla 2017 holandské ministerstvo sociálnych vecí a zamestnanosti povolilo realizáciu štyroch experimentov sociálnej pomoci na úrovni obce Groningen vrátane susedných obcí Ten Boer, Wageningen, Tilburg a Deventer. Pričom v súčasnosti o tomto experimente prebiehajú diskusie v Amsterdame a v Utrechte, kde už bola žiadosť o experiment podmiennečne schválená. Plán realizácie tohto experimentu je taký, že jednej osobe, ktorá sa zúčastní tohto experimentu by prislúchal príjem vo výške 900€ a v prípade celej rodiny by táto suma predstavovala 1300€. Bude približne 50 ľudí, voči ktorým sa nebudú klásť žiadne požiadavky na získanie takéhoto príjmu a budú ďalšie tri skupiny ľudí, ktorý, ak takýto príjem chcú dostať, budú musieť splniť rôzne konkrétne podmienky. Pričom samozrejme bude aj kontrolná skupina, ktorá bude dostávať sociálne transfery podľa podmienok súčasne aplikovanej sociálnej politiky, teda budú sa musieť aktívne podieľať na hľadaní práci. Tento experiment bude prebiehať v spolupráci s miestnou Univerzitou.

¹⁸ SIMPSON, W., MASON, G., GODWIN, R. 2003. *The Manitoba Basic Annual Income Experiment: Lessons Learned 40 Years Later*. [online] 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <http://umanitoba.ca/media/Simpson_Mason_Godwin_2017.pdf>

1.2 Teoretický prierez riešenej problematiky

V tejto časti nájdeme teoretické východiská z ktorých budeme čerpať aj v nasledujúcich častiach našej práce

1.2.1 Priemyselné revolúcie

Len tí chápu naozaj dianie súčasnosti, ktorí majú vrozený cit na predvídanie udalostí. Žijeme vo svete, v ktorom sa každých šesť rokov zdvojnásobí množstvo informácií, ktoré máme k dispozícii a za posledných dvoch rokov sa vytvorilo viac dát, než v celej predchádzajúcej histórii ľudstva.¹⁹

K tomu však, aby sme pochopili, ako sa ľudstvo dostalo na túto úroveň, musíme poznať jednotlivé etapy, alebo inak povedané hnacie motory ktoré dnes nazývame priemyselnými, alebo aj industriálnymi revolúciami.

Vznik prvej priemyselnej revolúcie datujeme od roku 1765 a v podstate na ňu ľudstvo muselo čakať až do konca 18. storočia, pričom koniec datujeme už na prvú polovicu 19. storočia. Toto obdobie popisujeme za obdobie vytvorenia mechanizácie. Poľnohospodárstvo nahradil priemysel, ktorý sa stal základným kameňom hospodárskej štruktúry spoločnosti. Využitie uhlia ako pohonnej jednotky a parných strojov, vytvorilo ľudstvu úplne nové dimenzie ekonomických možností, rozvinula sa železničná preprava, čím sa urýchlili takmer všetky procesy v spoločnosti. Vybudovali sa prvé mestá a vznikali prvé fabriky v podobe, v ktorej ich poznáme dnes.

Vďaka novým technologickým inováciám, po takmer jednom storočí od prvej priemyselnej revolúcie, boli vynájdené nové zdroje energie, akými sú elektrická energia a rôzne zdroje uhlíkovodíkovej energie. Toto položilo podklady k tomu, aby sa ľudská civilizácia posunula na pomyselnom rebríčku rozvoja na ďalšiu úroveň, ktorú dnes nazývame druhou priemyselnou revolúciou, ktorá sa datuje od roku 1870. Tieto nové zdroje energie umožnili vývin nového revolučného stroja, spaľovacieho motora. Značne sa rozvinul aj priemysel, vďaka masívnemu využívaniu ocele, ktorý rástol exponenciálnym tempom. Vďaka usilovnej práci chemikov, vznikali nové materiály akými sú: syntetické tkanivá,

¹⁹ Forbes. 2015. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. Big Data: 20 Mind-Boggling Facts Everyone Must Read. Dostupné na internete: <<https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2015/09/30/big-data-20-mind-boggling-facts-everyone-must-read/#51284ba317b1>>

farby a umelé hnojivá, ktoré ľudstvo ktoré ľudstvo začalo využívať v masívnom nasadení.

Inovácie boli realizované aj na poli telekomunikácií, vynášiel sa telegraf a telefón. Čo sa týka dopravy, tak tá tiež zažila značné zmeny, keďže pomaly, ale isto konský pohon sa čoraz viac nahrádzal automobilmi, čo so sebou prinieslo nové výzvy a riešenia. Doprava sa musela od základov premyslieť a zmodernizovať. Hore uvedené inovácie umožnili rozvoj, na poli vedeckých výskumov a taktiež pomohli centralizovať, alebo inak povedané lepšie akumulovať kapitál, aby sa mohli vybudovať takzvané „veľké továrne“, priemyselnej výroby podľa predstáv Taylora a Forda.

Tretia priemyselná revolúcia sa datuje od roku 1969 a museli sme na ňu čakať rovnako ako v prípade druhej priemyselnej revolúcie približne jedno storočie. Túto revolúciu vyvolalo vynájdenie novej formy „energie“. Potenciál tejto inovácie presahoval potenciál ich predkov. Začalo sa to vynájdением tranzistorov a mikroprocesorov, čo viedlo k vývinu počítačov, ktoré zo začiatku mali síce gigantické rozmery, avšak ich rapidná miniaturizácia nastavila jasný trend. Na trhu sa vďaka tomu objavili prvé osobné počítače, ktoré najskôr vo veľkom začali presadzovať korporácie. Nasadením týchto počítačov, korporácie signifikantne zefektívniť vykonávané pracovné činnosti. Neskôr si osobné počítače svoje miesto našli i v domácnostiach. Tento trend miniaturizácie a neustáleho zvyšovania hrubého výpočtového výkonu mikroprocesorov, otvorilo nové dimenzie, alebo inak povedané možnosti v oblasti prieskumu vesmíru a biotechnológií. Pre priemysel táto revolúcia priniesla so sebou novú dobu predtým ešte nikdy nevidanej automatizácie a robotizácie.

Prvá priemyselná revolúcia využívala na robotizáciu výroby vodu a paru, druhá sa niesla na možnostiach, ktorú poskytovala elektrická energia, vďaka ktorej bola realizovateľná veľkovýroba a tretia priemyselná revolúcia využila možnosti elektronizácie, ktorá zabezpečila automatizáciu výroby. Štvrtú priemyselnú revolúciu vyznačuje spájanie technológií medzi fyzikálnymi, digitálnymi a biologickými sférami. Taktiež búra hranice hospodárskych odvetví po celom svete. Táto zmena predstavuje kompletnú premenu výroby, riadenia a správy systémov.

Štvrtá priemyselná revolúcia sa deje pred našimi očami. Datujeme ju od začiatku tretieho tisícročia a je spojená s rozmachom internetu. Táto revolúcia sa od predchádzajúcich líši tým, že ako jediná nevychádza z vynálezu novej formy energie, ale vychádza z nových

technologických vynálezov. Štvrtá priemyselná revolúcia je však zaujímavá aj tým, že sa snaží presadzovať nové formy obnoviteľnej energie v kontraste s doteraz dominantne využívanými zdrojmi na uhl'ovodíkovej báze. Víziou tejto revolúcie je teda to, že výroba sa integruje do inteligentných miest, ktorá bude v plnej miere poháňaná energiou z obnoviteľných zdrojov akými sú solárna, veterná a geotermálna energia.²⁰

1.2.2 Teoretické odôvodnenie ekonomickej transformácie²¹

V tejto podkapitole teoreticky odôvodníme procesy vedúce k ekonomickým transformáciám, ktoré nám v nasledujúcich častiach našej práce poslúžia, ako argument našej snahy o zavedenie univerzálneho základného príjmu.

Karl Marx vynaložil veľa úsilia, aby vysvetlil sily, ktoré hýbu produkciou. Tvrdil, že podstatu súboru vzťahov, ku ktorým dochádza vo výrobe sa dá vysvetliť úrovňou rozvoja výrobných síl. Bližšie preskúmanie týchto vzťahov, nazretie do ich historického rozvoja a zmien ktoré so sebou ich rozvoj priniesol nám dáva dobrý základ na teoretické odôvodnenie udalostí, ktoré so sebou prinášajú významné zmeny v ekonomike.

Keďže zavedenie univerzálneho základného príjmu považujeme tiež, za významnú zmenu, preto je vhodné tieto vzťahy bližšie preskúmať. V tejto kapitole teda vysvetlíme produktívne sily, produktívne vzťahy a ekonomickú štruktúru, z ktorých tieto vzťahy vychádzajú.

Marx skonštruoval dve nasledovné tézy:

- a) Výrobné sily majú tendenciu rozvíjať sa počas histórie. (**Téza rozvoja**)
- b) Podstata vzťahov ku ktorým dochádza vo výrobe v danej spoločnosti sa dá vysvetliť úrovňou rozvoja výrobných síl. (**Najpodstatnejšia téza**)

²⁰ Gömböcz Z. 2018. *A MI korunk, avagy a posztmodern robotizáció hatásának vizsgálata* [online]. [cit. 2017-09-04]. Dostupné na internete:

<http://dolgozattar.repozitorium.bgf.hu/17473/1/g%C3%B6mb%C3%B6cz_zolt%C3%A1n_2018m%C3%A1j_publikus.pdf>

²¹ COHEN, G. A. 1978. *Karl Marx's Theory of History*. New Jersey: PRINCETON UNIVERSITY PRESS, 2000. 442 s. ISBN 0-691-07068-7.

Je dôležité si ujasniť tvrdenie a), keďže si ho môžeme vysvetliť aj tak, že sa výrobné sily rozvíjali počas celej histórie. Výrobné sily sa mohli rozvíjať kvôli rôznym nekontrolovaným udalostiam počas celej histórie, avšak k tomu, aby toto tvrdenie mohlo vychádzať z tvrdenia a), tak by sme museli dokázať, že takýto rozvoj výrobných síl vychádza z ich samotnej podstaty. Avšak tvrdenie a) nám nehovorí, že sa výrobné sily neustále rozvíjajú a taktiež ani to, že tento rozvoj nikdy neupadne, keďže je možné, aby tomu určité udalosti zabráňovali.

Jeho najpodstatnejšia téza b) hovorí o tom, že zmeny vo výrobných silách prinášajú zmeny výrobných vzťahoch. Avšak niektoré zmeny vo výrobných silách sú príliš obmedzené, aby mohli mať takýto účinok. Nemôžeme taktiež ani určiť, že o koľko sa musia výrobné sily rozvinúť k tomu, aby došlo ku zmenám vo výrobných vzťahoch. Namiesto toho môžeme formulovať dynamický aspekt závislostí výrobných vzťahov k výrobným silám nasledovne: pre každý súbor výrobných vzťahov existuje taký rozsah ďalšieho rozvoja výrobných síl, ktorý postačuje k tomu aby došlo ku zmene v týchto vzťahoch v zmysle vzťahu a), ktorý nám hovorí, že dochádza k rozvoju. Pričom sa však veľkosť rozvoja líši od prípadu k prípadu.

Marx sformuloval nasledovnú sekvenciu udalostí, ktorú ďalej podrobnejšie rozoberieme:

1. Vzťahy výroby zodpovedajú definitívnemu štádiu vývinu materiálnych výrobných síl.
2. V určitom štádiu ich vývinu, materiálne výrobné sily spoločnosti sa dostanú do konfliktu s existujúcimi vzťahmi výroby, v ktorých doteraz pôsobili.
3. Z foriem rozvoja výrobných síl sa tieto vzťahy stanú limitujúcimi.
4. Následne sa začne obdobie sociálnej revolúcie (ktorá so sebou prináša zmenu v ekonomickej štruktúre).
5. Žiadna sociálna formácia nezanikne pred tým, než všetky výrobné sily, ktoré v nej majú priestor sa úplne nevyvinuli.
6. Nové vzťahy výroby sa nikdy neobjavia pred tým, než materiálne podmienky ich existencie nedozreli v podmienkach starej spoločnosti.

Tieto tvrdenia vychádzajú z tézy rozvoja. Keď Karl Marx tvrdí, že výrobné vzťahy zodpovedajú výrobným silám, má na mysli to, že výrobné vzťahy sa zhodujú s produktívnymi silami a preto môžeme tvrdiť, že vzťahy sú také, aké sú práve preto, lebo zodpovedajú rozvoju výroby.

Mnohý by povedali, že význam slova „zodpovedá“ v predchádzajúcom tvrdení, si môžeme vynaložiť tak, že „závisí“. Teda ak x závisí od y , tak aj y závisí od x , inak povedané, ak vzťahy závisia od síl tak sily musia byť závislé od vzťahov. Ak by bola táto hypotéza pravdivá, tak by sme nepriradili ku žiadnej zo síl väčší význam a tak by naša interpretácia Marxa bola nesprávna. Avšak táto hypotéza nie je pravdivá. Závislé vzťahy niekedy sú, avšak niekedy nie sú symetrické.

Prvé tvrdenie nehovorí o tom, že všetky zmeny vo výrobných vzťahoch sú vyvolané činmi výrobných síl. Pričom vraví len veľmi málo o zdroji, ktorý tieto zmeny v produktívnych silách vyvolal a môžeme ho identifikovať aspoň v určitých prípadoch v súvislosti s výrobnými vzťahmi. Toto tvrdenie nám však dáva priestor k logickému uvažovaniu, pri ktorom ani silám ani vzťahom, nepriradíme dominantné postavenie.

Ak si teda Marx myslel, že vplyvy boli obojsmerné a mali rovnakú váhu na oboch stranách, tak prečo stále poukazoval pri svojich zovšeobecneniach, len na jednotné smerovanie? Inak povedané, prečo stále poukazuje nato, že vzťahy sú podriadené voči silám a nikdy nie opačne v jeho teoretických sumáciách? Teda jeho všeobecné vyhlásenia stále priradujú prioritu silám.

Ak Marxove tvrdenie 5 aplikujeme na ekonomickú štruktúru, tak potom znie nasledovne: „Žiadna ekonomická štruktúra, nezanikne pred tým, než všetky výrobné sily, pre ktoré v nej je priestor sa nevyvinuli“. To znamená, že žiadna ekonomická štruktúra nezanikne pred tým, než by dosiahla svoju maximálnu úroveň produktivity, ktorá je v súlade s danou štruktúrou. Niektorí by argumentovali, že napríklad za čias vrcholnej produkcie v poľnohospodárstve francúzskeho feudalizmu, keď jedno zrnó obilia malo výnosnosť šiestich zrn, predstavoval maximum čo sa dá vo feudálnom systéme dosiahnuť a práve preto tvrdenie 5 nemôže byť platné, keďže iná ekonomika za čias feudalizmu vykazovala vyššiu produktivitu a teda Francúzsky feudalizmus predsa len nemohol využiť svoj plný potenciál a teda zanikol skôr, než sa výrobné sily vyvinuli. To však nie je pravda, lebo daná produkcia predstavuje maximum len v podmienkach Francúzskeho feudalizmu a kľudne v inom štáte napríklad vo Veľkej Británii by táto výnosnosť za čias feudalizmu mohla byť vyššia.

Inak povedané, nie len dominantné výrobné vzťahy, ktoré sú v každej feudálnej štruktúre rovnaké determinujú maximálny potenciál ekonomiky, ale determinujú ju aj špecifické vlastnosti danej ekonomiky.

Taktiež by sme Marxove tvrdenie 5 nemali chápať tak, že ak sa všetky sily pre ktoré je priestor v danej ekonomickej štruktúre úplne vyvinuli, tak to automaticky má za následok zánik danej štruktúry. Preto toto jeho tvrdenie sa nedá vyvrátiť existenciou takej ekonomickej štruktúry, ktorá využíva všetky sily pre ktoré v nej je priestor a predsa jej ekonomická forma, prostredníctvom ktorej sa na túto úroveň dostala, nezanikla.

Tento prípad nazývame fosilizáciou a môžeme ju pripísať napríklad Indickej civilizácii.

Tvrdenie 6 nám hovorí, že vyššia ekonomická štruktúra nemôže byť zavedená bez požadovanej úrovne pokročilosti produktivity, teda úrovne na ktorú sa sily dostali ešte v podmienkach starej ekonomickej štruktúry. Týmto Marx mal na mysli to, že nová ekonomická štruktúra, tak ako všetko ostatné sa zriadi len vtedy, ak to sily v starej štruktúre umožňujú. Treba však zdôrazniť, že tak ako v prípade tvrdenia 5, tak ani tu Marx netvrdí, že ak to sily raz umožnia, tak k tejto zmene aj dôjde.

Takto sme si ukázali, že tézy 5 a 6 v sebe nezahrňujú ešte mnoho dôležitých téz. Avšak situácia sa mení, ak ich skombinujeme s výrokmami 2, 3 a 4

Etapa o ktorej Marx píše v jeho tvrdení 2, keď výrobné vzťahy začnú brzdiť výrobné sily, je tá ktorú podľa tvrdenia 4 nasleduje revolúcia. Avšak vieme z tvrdenia 5, že ak dôjde k revolúcii, tak výrobné sily dosiahli maximálnu úroveň, ktorá zodpovedá starej ekonomickej štruktúre. Toto pravidlo vylučuje fosilizáciu plne rozvinutej ekonomickej formy. Keďže predpokladáme, že revolúcia so sebou prinesie vyššiu úroveň ekonomickej štruktúry, tak jej regresia taktiež nie je dovolená.

Marx často krát hovoril, že úroveň rozvoja technológií nám môže slúžiť, ako index rozvoja spoločnosti. Toto tvrdenie však znamená niečo úplne iné než to, že úroveň rozvoja technológií je príčinou, alebo nezávislou premennou sociálnej zmeny.²²

²² HOOK, S. 2002. *Towards the Understanding of Karl Marx: A Revolutionary Interpretation*. New York: Prometheus Books 2002. 465 s. ISBN 1573928828.

Za určitým bodom, sa rozvoj výrobných síl stáva prekážkou pre kapitál a samotný kapitalistický vzťah sa stáva prekážkou rozvoja produktívnych síl práce. Ak rozvoj dosiahne tento bod, tak sa nevyhnutne zbavíme kapitálu.²³

Technológia predurčuje to, ako ľudia zaobchádzajú s procesom výroby prostredníctvom ktorého si udržiavajú svoj život a taktiež stanovuje spôsob formovania jeho sociálnych vzťahov.²⁴

Historický vývin protichodných princípov, alebo síl vrozených v danej forme výroby je jedinou cestou, ktorá nám umožňuje zavrhnutie určitého spôsobu produkcie a zavedenie nového.²⁵

Priami vzťah vlastníkov daných podmienok výroby k výrobcom, stále prirodzene zodpovedá určitému štádiu v metódach práce a tým aj jej sociálnej produktivity.²⁶

(Ekonomické) vzťahy a následne sociálna, morálna a politická fáza národov sa mení so zmenou v materiálnych silách výroby.²⁷

Rozvoj výrobných síl predstavuje pokrok v spôsobe sebestačnosti jednotlivcov, ktorá sa rozvíja v tandeme s rozvojom človeka.

Treba poukázať na to, že marxistická revolučná výzva, vyzýva robotníkov sveta, aby svoje energie nasmerovali nie proti súčasným výrobným nástrojom, ale proti sociálnym vzťahom, v ktorých sa nachádzajú. Prechod od kapitalistického k socialistickému spôsobu výroby si vyžaduje prísnu ochranu kapitalistickej techniky.²⁸ Marx veril vo verejnom vlastníctve a predstavoval si, že ľudstvo raz dospeje na takú úroveň, kde sa súkromné vlastníctvo nahradí verejným.

Taktiež Marx si uvedomoval, že ku zmene príde jedine, keď bude k dispozícii dostatočná produktivita. „Vyčerpanie produktívnej tvorivosti starého poriadku, dostupnosť dostatočnej produktivity na realizáciu nového“.²⁹

²³ MARX, K. 1857. *Grundrisse: Foundations of the Critique of Political Economy*. New York: Penguin Classics; Reprint edition, 1993. ISBN 0140445757.

²⁴ MARX, K. 1857. *Grundrisse: Foundations of the Critique of Political Economy*. New York: Penguin Classics; Reprint edition, 1993. ISBN 0140445757.

²⁵ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013 1152 s.. ISBN 1840226994.

²⁶ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

Veríme tak, ako aj marxisti veria, že ľudské správanie a ľudská povaha vo svojej podstate nie je vopred daná, ako sa ju snažia vsugerovať hlavne konzervatívny ekonómovia. Sme presvedčení, že ľudská povaha a správanie vo veľkom závisí od vplyvu prostredia a kvalít spoločnosti v ktorej existuje.

1.2.3 Kapitalistická ekonomická štruktúra

Karl Marx vo svojich prácach veľmi dobre opísal zrod a fungovanie kapitalistickej ekonomickej štruktúry a vychádzajúc z jeho sumácií vieme opodstatnene odôvodniť javy, ktoré sa v súčasnosti dejú.

Považujeme nielen za zaujímavé, ale aj za relevantný poznatok, že ekonomika sa za stáročia existencie ľudstva akým dramatickým spôsobom a v celku istým tempom transformovala až na kapitalistickú formu. Preto v tejto podkapitole venujeme pozornosť aj týmto transformáciám a zistíme, že tieto zmeny nikdy neboli vyvolané z dobrej vôle vládnucej triedy, ale z nevyhnutnosti, ktorú so sebou prináša napredovanie a rozvoj výrobných síl.

V tejto podkapitole poukážeme na neustály rozvoj výrobných síl a že kapitalistická forma tak, ako ju poznáme dnes nemôže byť ultimátnou formou fungovania spoločnosti, ale iba dočasnou, ktorú v budúcnosti bude musieť nahradiť nová, ktorá posunie ľudskú civilizáciu na novú priečku rozvoja.

²⁷ MARX, K. 1862. *Theories of Surplus Value*. New York: Prometheus Books, 2000. 1605 s. ISBN 1573927775.

²⁸ VENABLE, V. 1945. *Human Nature: The Marxian View*. New York: Literary Licensing, 2011. 213 s. ISBN 1258218186.

Kapitalizmus:

- a) Vzniká iba vtedy a práve preto, lebo výrobná sila dosiahla úroveň, ktorej hranicu už nedokáže prekonať v podmienkach súčasnej štruktúry.
- b) Pretrváva práve preto a len dovtedy, pokiaľ je optimálna pre ďalší rozvoj produktívnych síl.
- c) Je optimálna pre ďalší rozvoj produktívnych síl.

Predkapitalistické vzťahy obmedzovali priemyselnú výrobu. Štruktúra cechov bola neodmysliteľnou súčasťou ranných čias industriálneho rozvoja, keďže nastolil vhodné podmienky vďaka ktorej sa remeselníci zdokonaľovali a i rozkvitali. Avšak po určitom čase, alebo v bode ľudského rozvoja, sa tento režim stal obmedzujúcim faktorom pre ďalší rozvoj, keďže tento systém dosiahol svoju maximálnu produktivitu. Nasledovný pokrok si vyžadoval mobilitu a kolektivizáciu ľudského kapitálu, čo bolo v rozpore s cechovým systémom.

Mobilita ľudskej práce bola potrebná kvôli technologickým zmenám, kolektivizácia bola potrebná, kvôli priemyselnému charakteru veľkovýroby. Na druhej strane podstatou systému cechov bolo to, že mala charakter malovýroby a preto cechy sa snažili silou mocou zabrániť transformáciu takzvaného majstra obchodu na kapitalistu a to tak, že limitovali počet pracovníkov, ktorých mohol jeden majster zamestnať.³⁰

Rozvoj výrobných síl bol značne potlačený v mestách a na vidieku zároveň. Výsledkom bol konflikt a boj proti zastaralej sociálnej štruktúre, ktorá ju utláčala. Nakoniec však stará sociálna štruktúra bola definitívne porazená kapitalistickou.³¹

Kapitalizmus pretrváva, lebo stimuluje rast produktívnych síl.

Otrokov musíme nielen kŕmiť a zabezpečiť im bývanie, ale musia byť aj prísne strážení, čím si vyžadujú rozsiahlejší dohľad, ako slobodní pracovníci. Toto viedlo Adama Smitha k vyhláseniu, že práca vykonávaná otrokmi aj keď je zjavne lacná, v konečnom dôsledku je však veľmi drahá.³²

³⁰MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

³¹MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

³²SMITH, A. 1776. *The Wealth of Nations*. Auburn: Thrifty Books 2009. 692. ISBN 1604598913.

Narastajúca produktivita vedie skôr či neskôr k rastu štandardu spotreby výrobcov, čo ich stimuluje k sebauvedomeniu a taktiež k sebaapresadeniu sa. Preto s nárastom týchto kvalít, sa v spoločnosti už len ťažko realizuje daná forma zotročovania.

Prečo potrebuje kapitalistická štruktúra rast výrobné sily? Výrobná sila, pokiaľ nedosiahne priemerne vysokú úroveň rozvoja, tak sa zvyšuje pomaly a sporadicky. Nato, aby sme dosiahli nepretržitý rapidný rozvoj, produktivita musí byť dostatočne vysoká aby zabezpečila prebytok, prostredníctvom čoho sa zabezpečí vytváranie nových výrobných prostriedkov. Táto myšlienka je vysvetlením procesu akumulácie kapitálu z materiálnej stránky. Použitie výmennej hodnoty k tomu, aby sme zvýšili výmennú hodnotu je možné len vďaka opísanému procesu. Avšak k tomuto materiálnemu procesu dochádza iba vtedy, ak sme už dosiahli určitý stupeň produktivity.

Spoločnosť je kapitalistická práve vtedy, ak produkcia je zameraná na zvyšovanie výmennej hodnoty. Výrobcovia sú považovaní, za voľných pracovníkov len vtedy, ak výroba je zameraná na maximalizáciu abstraktného bohatstva.

Nekapitalistické ekonomické štruktúry neumožňujú systematický produktívny rozvoj. V prvom rade preto, lebo jej vládnuca trieda nemá v záujme podporovať masívny vývoj produktívnych síl. V druhom rade preto, lebo rozvoj výrobných síl je v nesúlade s nevoľnosťou výrobcov.

V akejkoľvek spoločenskej ekonomickej formácii v ktorej namiesto výmennej hodnoty prevláda úžitková hodnota produkcie, nadbytočná práca bude obmedzená daným súborom väčších či menších potrieb a neexistenciou bezhraničného smädu po prebytku práce, čo vyplýva z podstaty samotného produkčného systému.³³ Preto iná než kapitalistická ekonomická štruktúra nedokáže zabezpečiť systematické napredovanie.

Výmenná hodnota je to, čo kapitalistickú firmu musí hnať vpred v podmienkach konkurencie. Avšak výmenná hodnota nemôže byť akumulovaná pokiaľ úžitková hodnota nie je efektívne vyprodukovaná. Také možnosti, ktoré zabezpečujú neustále zdokonaľovanie produktivity sa musia vynásť a aplikovať, čo následné zabezpečí výrobným silám systematické napredovanie. Preto aby firma mohla existovať, musí zarábať peniaze, čo vie docieľiť len predajom statkov, ktoré musia byť vyrobené a kvôli konkurencii, musia byť vyrobené čo najkonkurencieschopnejšie.³⁴

Marx zdefinoval jednotlivé etapy spoločnosti, pričom ako kritérium stanovil veľkosť prebytku, ktorú sú schopné realizovať nasledovne:

1. Beztriedna spoločnosť – žiadny prebytok.
2. Predkapitalistická spoločnosť – mierny prebytok.
3. Kapitalistická spoločnosť – mierne vysoký prebytok.
4. Po-triedna spoločnosť – masívny prebytok.

V poslednom štádiu rozvoja ľudskej spoločnosti bude prebytok tak veľký, že ľudia už nebudú musieť väčšinu svojho života, času a energie investovať do produkcie statkov. Cieľom kapitalizmu je dostať ľudstvo na túto úroveň, čo v konečnom dôsledku bude mať za následok zrod beztriednej spoločnosti.

Technológia, ktorá dokáže nahradiť ľudí nebude uvedená na trh pokiaľ to nebude výnosné.³⁵

Existuje rozdiel medzi kapitalizmom a materiálnym pokrokom, keďže rozvoj výrobných síl neznamena koniec kapitalistu, len jeho možností akumulácie bohatstva. To znamená že sa neustále vytvára medzi nimi konflikt. Preto štruktúra kapitalizmu niekedy marí naplnenie jej „historickej úlohy“.³⁶ Avšak v konečnom dôsledku rozvoj produktivity je nezastaviteľný a keď sa dostane na určitý bod, tak produktivita bude dostatočná na realizáciu socialistickej spoločnosti. Kapitalizmus na aký sme v súčasnosti zvyknutí sa vo svojich posledných dňoch bude potápať v krízach a v konečnom dôsledkom koniec kapitalizmu nebude zapríčinený vonkajšími faktormi ani žiadnou revolúciou, ktorá by bola kontraproduktívna, ale práve svojim vlastným mechanizmom.

Ľudská povaha túži po slobode, čo z historického hľadiska dokazujú nespočetné triedne boje proti nevoľníctvu v ktorom sa vtedy nachádzala väčšina populácie. Ľudia boli nútení pracovať na seba, ale aj na iných, pričom mali veľmi obmedzené možnosti rozvíjať svoj vlastný talent.³⁷

³³ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

³⁴ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

³⁵ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

³⁶ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

³⁷ MARX, K. 1867. *Capital*. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.

K expanzii slobody dochádza vtedy, ak ďalší rozvoj výrobných síl nie je bez nej možný, pričom táto expanzia nemôže byť väčšia, než ako to jej súčasná úroveň dovoľuje.

Ak spoločnosť je na druhom a treťom stupni rozvoja, tak rozvoj civilizácie je možný jedine popri radikálnej nerovnosti v spoločnosti. Je potrebné, aby masa pracovníkov bola otrokom svojich potrieb a nie pánom svojho času, aby sa ľudská kapacita mohla voľne rozvíjať v rámci takej spoločnosti, pre ktorú trieda robotníkov slúži len ako podporný základ. Trieda robotníkov predstavuje absenciu rozvoja preto, aby táto druhá trieda mohla reprezentovať rozvoj.³⁸ V budúcnosti by však každý jedinec mal mať garantovaný dostatočný voľný čas preto, aby to čo naozaj stojí za zachovanie vychádzajúc z našej zdedenej kultúry - veda, umenie, formy medziľudských vzťahov – by mali byť nie len zachované, ale premenené z monopolu vládnej triedy na spoločné vlastníctvo celej spoločnosti a naďalej by mali byť rozvíjané.³⁹

Nemôžeme si byť už naďalej istý v to, že nám Zem dokážeme vykázat tak obrovskú produktivitu, ktorá podľa všetkého bola považovaná za nevyhnutnú a to nie len kvôli obmedzeným zdrojom na zemi, ale aj dlhodobej udržateľnosti takejto produktivity. Sme si istý, že takáto výška produktivity nemusí byť podmienkou na zabezpečenie ľudskej slobody.⁴⁰

³⁸ MARX, K. 1862. *Theories of Surplus Value*. New York: Prometheus Books, 2000. 1605 s. ISBN 1573927775.

³⁹ ENGELS, F. 1872. *The Housing Question*. New York: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 140 s. ISBN 1532811241.

⁴⁰ ENGELS, F. 1872. *The Housing Question*. New York: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 140 s. ISBN 1532811241.

1.2.4 Univerzálny základný príjem⁴¹

Nie je novou myšlienkou 21. storočia, prvá písomná zmienka o takomto príjme pochádza už z 18. storočia. Nebola však nikdy realizovaná a preto jej autorov považujeme za vizionárov budúcnosti a sme presvedčení, že v tých časoch ešte spoločnosť nebola rozvinutá na požadovanú úroveň, ktorá by realizáciu tejto myšlienky povoľovala, pričom toto naše presvedčenie vychádza z poznatkov, ktoré v tejto podkapitole podrobnejšie rozoberieme.

Dnes píšeme už o vyše tri storočia viac a realita v ktorej prví autori tejto myšlienky žili sa nám zdá byť ešte dávnejšia. Je však zaujímavé, že aj v 21. storočí táto myšlienka je takmer rovnako utopickou ako na sklone 18. storočia a preto bezpochybne je na mieste polozenie otázky, či vôbec a ak áno, tak prečo by sme mali takúto formu príjmu zaviesť. V predchádzajúcich podkapitolách sme písali o tom, ako sa mení forma, v ktorej spoločnosť funguje a v tejto podkapitole sa budeme snažiť odôvodniť miesto univerzálného základného príjmu v budúcej forme, ktorú so sebou prinesie vysoká miera automatizácie a robotizácie.

V súčasnosti, ako sme to už v predchádzajúcich kapitolách spomínali, pozorujeme rastúcu automatizáciu ekonomiky. Philippe van Parijs, sa však na dôsledky technologického napredovania pozerá z iného uhla, než ako sme o tom doteraz písali.

V prvom rade, technologické napredovanie dáva nevídanú moc, do rúk tým, ktorí navrhujú, kontrolujú, alebo vlastnia takýto kapitál, pričom tí, ktorí touto vymoženosťou nedisponujú sa dostávajú čoraz do väčšieho konkurenčného tlaku zo strany robotizácie.

V druhom rade k rastúcim nerovnostiam prispieva aj globalizácia, pomocou ktorej vlastníci „high-tech“ kapitálu majú voľný vstup na trhy, ktoré sa nachádzajú na inej priečke technologického rozvoja, keďže domáci vlastníci kapitálu by nedokázali držať krok s takouto formou konkurencie. Taktiež kvalifikovaní ľudia sú nútení konkurovať nie len zvýšenému trendu automatizácie, ale aj medzi sebou na globálnej úrovni a to v dôsledku mzdovej migrácie pracovníkov z krajín, s nižším životným štandardom.

⁴¹ PARIJS, P., VANDERBORGHT, Y. 2017. *BASIC INCOME: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2017. 395 s. ISBN 9780674052284.

Neustále zvyšovanie nerovností v ekonomike sa prejavuje cez schopnosť jednotlivcov akumulovať úspory, pričom miera úspor medzi jednotlivými vrstvami obyvateľstva, už v súčasnosti značne diverguje. Smerodajným ukazovateľom tohto trendu považujeme distribúciu príjmov v ekonomike. Podľa autora bohatstvo tých, ktorí sa nachádzajú na vrchu tejto pyramídy, sa neprestajne zvyšuje, pričom tí, ktorí sa nachádzajú niekde v strede sa posúvajú čoraz na nižšie priečky a taktiež sa zvyšuje množstvo tých, ktorým sa životné štandardy znižujú na úroveň, kde si už nedokážu zabezpečiť dôstojné živobytie. Na riešenie týchto problémov sú vo vyspelých krajinách sveta zavedené rôzne sociálne príspevky, teda finančné transfery, ktoré sa realizujú v prípade, ak jednotlivec príde o svoje zamestnanie. Taktiež je zavedená minimálna výška mzdy a možnosť kolektívneho vyjednávania. Tento prístup však generuje masívne straty zamestnaní. V prípade, ak k takýmto procesom dôjde v krajine, kde tieto opatrenia neexistujú alebo sú slabé, tak dochádza k vykorisťovaniu ľudského kapitálu a to v takej forme, že ľudia sú nútení pracovať za nedostatočnú mzdu. Tieto efekty sú už v súčasnosti pozorovateľné, avšak ak dôjde k masívnej automatizácii a robotizácii, tak budú omnoho intenzívnejšie.

Niektorí ekonómovia však odmietajú, že súčasná automatizácia nám prinesie v dlhodobom horizonte stratu pracovných miest a vykorisťovanie ľudského kapitálu, keďže vychádzajú z udalostí a poznatkov minulých. V konečnom dôsledku, myšlienka zavedenia univerzálneho základného príjmu sa už z historického hľadiska vynorila niekoľko krát a teda táto myšlienka sa nepovažuje za novodobý objav ekonómov. Ako sa môžeme dočítať aj v predchádzajúcich kapitolách tejto práce, automatizácia viedla z dlhodobého hľadiska vždy k zvyšovaniu zamestnanosti. Toto zvyšovanie bolo zabezpečené zvýšením produktivity a teda v konečnom dôsledku produkcie, ktorý nazývame aj ako ekonomický rast, alebo rast hrubého domáceho produktu. V dôsledku zvýšenia produkcie, bol ľudský kapitál čoraz vo väčšej miere zamestnaný na vykonávanie sofistikovanejších prác, za vyššie mzdy, než kedykoľvek predtým. O tomto poznatku existuje široký konsenzus aj medzi politickou pravickou a ľavicou, keďže ekonomický rast a efekty ktoré z nej plynú sú nespochybniteľné.

Od 60.ých rokov minulého storočia vyspelé ekonomiky sveta zvýšili svoje HDP dvoj, až trojnásobne. Otázkou súčasnosti je však to, či naša planéta má dostatočnú kapacitu k vykazovaniu neustáleho ekonomického rastu alebo inak povedané, či ľudstvo dokáže produkovať neustály ekonomický rast bez toho, aby umrelo do následkov naplnenia tohto cieľa. Philippe van Parij, ale aj známi „whistle blower“ Edward Snowden sú presvedčení, že situácia je v súčasnosti iná, než ktorá nastala po predchádzajúcich troch priemyselných revolúciách. Neveria teda v nekonečný ekonomický rast. Avšak aj podľa ekonómov, ktorí veria, že ľudstvo dokáže uskutočniť nekonečný ekonomický rast, zostáva otázkou to, či tento prístup je štrukturálnym riešením nezamestnanosti a neistoty.

Súčasný model sociálnych sietí vychádza z modelu verejnej pomoci, ktorá sa zrodila už v 16. storočí. Bohaté krajiny teda v súčasnosti tento model len rozširujú, nabaľujú naň nové transfery, pričom neriešia problémy, ktoré z tohto modelu plynú. Tieto programy zväčša majú za účel nahrádzať príjmy zo mzdy, alebo inej ekonomickej činnosti a to do určitej definovanej miery, aby sa poberatelia týchto dôchodkov dostali na minimálnu sociálnu úroveň, ktorá je v danom štáte spoločensky akceptovaná. V súčasnosti vyspelé krajiny sa týmto spôsobom snažia eliminovať extrémnu chudobu. Avšak podmienenosť tohto modelu má vo svojej podstate tendenciu meniť jej poberateľov na stálych žiadateľov o sociálne zabezpečenie, keďže podmienkou obdržania takéhoto príjmu je nezamestnanosť. Ďalej medzi nevýhodu tohto modelu patrí aj to, že žiadatelia sú vystavení takým procesom, ktoré sú vo väčšej či menšej miere ponížujúce. V súčasnosti v krajinách, kde je rozvinutý systém sociálneho zabezpečenia, tieto problémy sa viažu na relatívne malú minoritu. Avšak ak trendy, ktoré sme v tejto práci spomínali budú aj naďalej pretrvávať, tak sa tento problém bude týkať čoraz väčšej časti populácie. Globalizácia k tomuto trendu prispeje tým, že sa stratia mnohé zdroje neformálneho sociálneho zabezpečenia, ktoré sú založené na osobných väzbách, keďže v súčasnosti už pozorujeme rozpad domácností, nukleárne domácnosti sú čoraz menšie a pracovná mobilita roztrusuje domácnosti po celom svete, pričom dochádza k erodovaniu lokálnych komunít. Ak schémy podmienených minimálnych príjmov sú jediným riešením očakávaných strát zmysluplných prác, tak to vyzerá tak, že technologické napredovanie, ktoré nás malo oslobodiť v konečnom dôsledku bude zotročovať neustále rastúcu mieru ľudí v spoločnosti.

Podľa autora tejto knihy, ale aj známeho Brazílskeho politika a ekonóma Eduarda Suplicy, najjednoduchším a najjednoduchším riešením chudoby je dať ľuďom základný príjem, ktorý nie je ničím podmienený, teda je bezpodmienečný v pravom slova zmysle. To znamená, že tento príjem sa viaže na jednotlivca a nezávisí od jeho rodinnej situácie. V druhom rade prijímateľ takéhoto príjmu nie je podrobený žiadnemu testu príjmov, ani iným testom a taktiež mu nevznikajú žiadne povinnosti z poberania tohto príjmu v kontraste so súčasnosťou, kde príjmy v nezamestnanosti sú podmienené aktívnym hľadaním si práce. Autori teda pod univerzálnym základným príjmom rozumejú príjem, ktorý je bezpodmienečný v zmysle predchádzajúcich, hore uvedených atribútov. Existuje však jedna dôležitá podmienka, ktorá sa aplikuje na jej poberateľov a to, že poberatelia musia byť súčasťou určitej teritoriálne vyhradenej komunity. Autori tejto práce túto teritorialitu rozumejú skôr ako fiskálne rezidentstvo než ako permanentné rezidenstvo, alebo občianstvo. Táto podmienka ošetruje to, aby tento príjem nepoberali turisti, rôzni iní cestovatelia, nezdokumentovaní migranti a taktiež diplomati a zamestnanci nadnárodných organizácií, ktorých príjmy nie sú podrobené dani z príjmov tej krajiny, v ktorej sa aktuálne nachádzajú. Taktiež táto podmienka vylučuje poberanie tohto príjmu väzňom, keďže náklady na takýchto ľudí sú už beztak vysoké.

Ďalšou otázkou, ktorá sa nám vynára pri zavádzaní univerzálného základného príjmu je to, či by tento príjem mal byť jednotný medzi rôznou skupinou obyvateľstva. Pričom autori tvrdia, že to tak nemusí byť. V prvom rade, tento príjem by sa mal meniť podľa veku a to práve preto, lebo univerzálny základný príjem pre deti by mal logicky nahrádzať prídavky na dieťa, s ktorým hospodári rodič dieťaťa. Preto pre deti by mal prislúchať menší príjem, než pre dospelých. Po druhé tento príjem sa môže líšiť aj podľa geografie. V jednotlivých štátoch univerzálny základný príjem je všeobecne považovaný za jednotný a teda jej výška nezávisí od merateľných rozdielov existenčných nákladov, predovšetkým nákladov na bývanie. Táto vlastnosť ju robí veľmi efektívnym redistribučným nástrojom v prospech „periférnych“ oblastí danej krajiny. Pričom táto jej vlastnosť by mohla byť pozmenená tak, aby brala tieto rozdiely do úvahy a to predovšetkým z nadnárodného hľadiska. Takto by sme mohli aj keď nie úplne eliminovať, ale aspoň zredukovať jej redistribučný vplyv v prospech chudobnejších oblastí.

Po ďalšie, v prípade ak by jej výška bola konštantná v priestore, tak to ešte neznamená, že by mala byť konštantná aj v čase. Nato, aby univerzálny základný príjem zohrával rolu, ktorá mu je určená, tak musí byť vyplácaný v určitých pravidelných intervaloch a nemal by byť teda jednorázovým transferom, alebo transferom ktorý sa vypláca v nepredvídateľných ľubovoľných intervaloch. Naprieč historickým vývinom tejto teórie, rôzni autori mali rôzne názory na jej pravidelnosť. Prvé návrhy univerzálného základného príjmu, ktorú spracovali Thomas Spence (1797) a Joseph Charlier (1848) zastávali názor, že by mali byť vyplácané vo štvrtročných intervaloch. Ďalej Mabel a Denis Milner (1918) univerzálny základný príjem ponímali, ako schému štátneho bonusu a navrhovali, že by mal byť vyplácaný v týždňových intervaloch. Druhým extrémom je model Aljašskej dividendy, ktorá je vyplácaná raz ročne. Väčšina ekonómov však navrhuje, aby tento transfer bol realizovaný raz mesačne. Nestačí však, aby tento príjem bol vyplácaný pravidelne. Jej výška musí byť taktiež dostatočne stabilná voči rôznym ekonomickým výkyvom, pričom to neznamená že jej hodnota by mala byť fixná. V realite by jej výška mohla byť logicky prepojená s cenovým indexom, alebo najrozumnejšie s výškou HDP per capita. Pričom kvôli zmierneniu šokov je rozumné, aby sme jeho výšku neprepojili s ročným ukazovateľom spomínaných indexov, ale skôr s ich priemernou výškou za určité roky.

Nakoniec si položíme otázku, či by univerzálny základný príjem mohol byť zaťažený dlhom a či by mal byť zdaňovaný. Podľa autora najmúdrejší prístup je taký, kde určíme, že univerzálny základný príjem nemôžeme zaťažiť žiadnym dlhom, teda jej prijímatelia nemôžu použiť jej budúce príjmy nato, aby z neho splácali pôžičku. Táto požiadavka vychádza z jeho prirodzenej podstaty, kde tento príjem sa nepovažuje za doplnkový príjem ostatných príjmov poberateľa, ale za spodnú sociálnu hranicu každého poberateľa, pod ktorú by nemal klesnúť a teda je legislatívne chránená voči vymáhaniu. Menej jednoznačné je to, že základný príjem by nemal byť zaťažený daňou z príjmu, keďže existujú rôzne daňové systémy, ktoré by základný príjem zdaňovali rôzne. Napríklad ak jednotkou zdanenia základného príjmu je domácnosť a v prípade ak sa aplikuje model progresívneho zdanenia celkových príjmov domácností vrátane aj základného príjmu, tak by sa výška základného príjmu znižovala rastom počtu členov v domácnosti. V kontraste s predchádzajúcim príkladom, ak by sa príjmy zdaňovali proporcionálnou sadzbou dane, tak podrobenie základného príjmu daňou by malo rovnaký následok, ako keby sme ju znížili o fixnú čiastku a práve preto je administratívne oveľa jednoduchšie ponechať tento príjem na nižšej úrovni a vôbec ju nezaťažovať ju daňou.

V žiadnej literatúre však nie je špecifikovaná exaktná výška základného príjmu a taktiež nie je dané ani to, že výška základného príjmu by mala pokrývať základné potreby jednotlivca. Diskusia ohľadom jej výšky je však nevyhnutná, ak chceme navrhnúť takýto model. Niektorí ekonómovia argumentujú, že určitá minimálna výška musí byť stanovená, ak chceme tento model nazvať základným príjmom. Výhodou definície, ktorú autor v tejto knihe použije je to, že nám umožní jednoducho odpovedať na nasledujúce dve otázky. Je daný systém v dostatočnej miere bezpodmienečný nato, aby sa mohol kvalifikovať za základný príjem a či jej výška je správne nastavená. Ak sa však snažíme aplikovať myšlienku univerzálneho základného príjmu na podmienky určitej krajiny, tak je dôležité, aby sme vedeli určiť takú výšku tohto príjmu, ktorá je udržateľná avšak aj natoľko vysoká, aby táto výška bola znateľná. Autor tejto knihy odporúča výšku základného príjmu na úrovni jednej štvrtiny aktuálneho HDP per capita. Podľa výšky HDP per capita za rok 2018, by to v podmienkach Slovenskej republiky predstavovalo sumu 346 € . V prípade ak túto výšku upravíme o paritu kúpnej sily, tak mesačný príjem predstavuje 674,50 USD. V porovnaní s USA, na základe rovnakého prístupu, by jednotlivcovi prislúchal univerzálny základný príjem vo výške 1 245 USD.

Avšak podľa autora výška 25 percent HDP per capita nie je jedinou správnu výškou a teda nestojí za ním žiadne pravidlo. Rôzni ekonómovia majú rôzne návrhy, čo sa týka výšky univerzálneho základného príjmu, niektorí navrhujú ešte vyššiu výšku avšak sú aj takí, ktorí navrhujú nižšiu peňažnú výšku tohto sociálneho transferu. Taktiež jeho výška na úrovni 25 percent výšky HDP per capita nezaručuje, že sa pomocou nej dostane každá jedna domácnosť z chudoby. Vo veľkej miere toto kritérium závisí od toho, ako určíme mieru chudoby, od konkrétnej krajiny, na ktorú toto pravidlo aplikujeme, od kompozície domácností a v poslednom rade od oblasti krajiny v ktorej poberateľ tohto transferu žije.

Jednotlivci, ktorí poberajú benefity vo vyššej hodnote, než výška univerzálneho základného príjmu, by takýto príjem mali chápať, ako určitú podlahu, alebo dno pod ktorú ich systém nepustí a to bezpodmienečne, teda bez toho, aby zato museli spĺňať určité podmienky. Tento základný príjem by pre týchto jedincov bol následne navýšený o podmienené doplnkové transfery tak, aby výška disponibilných dôchodkov daných jednotlivcov sa neznížila pod úroveň pred zavedením univerzálneho základného príjmu. Preto by sme zavedenie univerzálneho základného príjmu nemali chápať za snahu radikálneho zjednodušenia, ako by to mnohí chceli prezentovať. Základný príjem by nemal byť chápaní v tom zmysle, že by mal nahradiť všetky existujúce transfery a už vôbec by

nemala byť náhradou za verejné financovanie školstva, zdravotníctva a iných služieb.

Cieľom zavedenia základného príjmu nie je len eliminácia chudoby, ale predovšetkým by nám tento príjem mal garantovať viac slobody. Základný príjem nie je len o tom, aby sa svet stal viac tolerantným miestom voči chudobným, ale kľúčovou ingredienciou transformovanej spoločnosti a takej budúcnosti sveta, na ktorú sa môžeme tešiť.

Za Fundamentálny koncept základného príjmu považujeme aj to, že je vyplácaný vo forme peňazí a nie vo forme potravy, ubytovania, ošatenia a inej formy spotrebných tovarov. Tento prístup je v rozpore s prístupmi, ktoré boli v minulosti od začiatku 16. storočia navrhnuté európskymi inštitúciami a taktiež je v rozpore s programami potravinovej distribúcie, ktoré v súčasnosti zavádzajú chudobné krajiny. Takýto prístup sa najčastejšie odôvodňuje tým, že ak poskytneme ľuďom tieto základné ekonomické statky, tak znížime pravdepodobnosť, že tieto príjmy budú použité na luxusné ekonomické statky, alebo na rôzne iné, ktoré sú vyslovene nežiadúce. Podobne argumentujú aj zástancovia, ktorí by zaviedli špeciálnu menu v ktorej by tento základný príjem bol vyplácaný.

Na strane druhej, ak základný príjem je vyplácaný v peňažnej forme, tak to znamená menej byrokracie a taktiež férovú a efektívnu distribúciu potravy, alebo bývania. Taktiež táto forma výplaty je omnoho odolnejšia voči klientelizmu, lobizmu a voči neúžitku, ktorá plyní zo zlej alokácie zdrojov.(21) Ďalej, distribúciou peňazí vzniká väčšia kúpna sila v oblastiach, v ktorých žijú chudobní ľudia, čo posilňuje miestne ekonomiky, v kontraste so situáciou, kedy do týchto oblastí importujeme napr. potraviny, čo miestnu ekonomiku len zoslabuje.(22) Taktiež výplata základného príjmu v peňažnej forme podporuje myšlienku, že takýto príjem má zvýšiť celkovú slobodu obyvateľstva, keďže dáva možnosť jednotlivcovi slobodne sa rozhodnúť načo tento príjem minie.

1.3 Výsledky štúdií implementácie základného príjmu do ekonomiky

V tejto kapitole sa oboznámime s vybraným štúdiom ekonóma ohľadom problematiky UZP. Touto štúdiou nazrieme do rôznorodosti zmýšľania ohľadom zavedenia UZP, ktorý následne môže slúžiť, ako dobrý protipól našej metodiky v praktickej časti a výsledkom, ku ktorej sa dopracujeme.

1.3.1 BASIC INCOME AROUND THE WORLD THE UNEXPECTED BENEFITS OF UNCONDITIONAL CASH TRANSFERS⁴²

Autorom tejto štúdie je Otto Lehto, ktorý v súčasnosti píše svoj doktorát z oblasti politickej Ekonomiky na King's College London. V jeho práci sa zameriava na analýzu myšlienky univerzálneho základného príjmu (UBI), pričom preskúmava rôzne možnosti jej aplikácie, akým je aj tzv. „negative income tax“ teda negatívna daň z príjmu, ktorú prvý krát navrhol uznávaný ekonóm Milton Friedman. Skúma i nevýhody súčasných riešení štátov blahobytu, pričom poukazuje na zvyšujúce sa riziko straty pracovných príležitostí, ktoré má na svedomí automatizácia.

Ďalej sa autor zaoberá dopadmi peňažných transferov v rozvíjajúcich sa ekonomikách sveta a to konkrétne s podmieneným a bezpodmienečným peňažným transferom.

Podľa autora, budúcnosť v ktorej by bezpodmienečný základný príjem bol realitou, by sme nemali chápať za začiatok „post-trhovej“, alebo „post-kapitalistickej“ éry. Namiesto toho, by sme ju mohli považovať za éru, v ktorej by potreba efektívneho prerozdelenia bohatstva bola potvrdená v podmienkach kapitalistickej spoločnosti a v ktorej by byrokratické aparáty boli zreformované tak, aby slúžili individuálnym potrebám.

Roboty a s ňou spojená robotizácia prichádza a zmeny, ktoré so sebou prinášajú sú ohromné. Avšak nemali by sme dopustiť, aby bola politická diskusia ovplyvnená atavistickým a neofóbnym tendenciám ľudskej povahy, ktoré len brzdia inovácie. Ako by Franklin D. Roosevelt povedal, „strach môžeme mať len zo strachu zo samých seba“ – obzvlášť zo strachu z neznáma, ktorý má prorockú silu dostať ľudstvo do reality samo naplnenej deštrukcie.

⁴²LEHTO, O. 2018. BASIC INCOME AROUND THE WORLD [online]. 2018 [cit. 2018-09-04]. Dostupné na internete: <<https://static1.squarespace.com/static/56edde762cd9413e151ac92/t/5a5f54ff53450ae87509190a/1516197120863/Universal+Basic+Income.pdf> >

Konečný výsledok globálnej ekonomickej integrácie a liberalizácie obchodu je jasne net-pozitívny, teda pozitíva ktoré ľuďstvu z týchto aktivít plynú sú vyššie než negatíva. Avšak sumarizácia negatívnych a pozitívnych efektov svetového obchodu je veľmi obtiažnou záležitosťou. Zákonodarné orgány preto čelia dileme, v ktorej by mali:

1. Podporovať politiky, ktoré produkujú najväčšie čisté bohatstvo v dlhom období, a taktiež
2. By sa mali uistiť, že tí ktorý z tohto systému neprofitujú sú z krátkodobého hľadiska dostatočne kompenzovaní.

Autorova analýza poukazuje nato, že UZP je politicky uskutočniteľný, spoločensky žiadaný a finančne udržateľný. Najväčšie problémy, ktorým čelí je jej implementácia a administrácia. Vyžaduje si inšpiratívne politické vodcovstvo, aby sa zreformovali inštitúcie a ich praktiky. Veľké ekonomické reformy sa len ťažko dosahujú. V prípade, že sa to aj implementuje, UZP nevyrieši všetky naše problémy. Jeho parametre, rozsah a veľkosť budú musieť byť dlhodobo prispôbované. Avšak nikto nemôže poprieť, že je to žiadanou reformou, ktorá má potenciál posunúť našu spoločnosť vpred.

Popri benefitoch z blaha, ktoré sú zabezpečené štátom, garancia univerzálneho základného príjmu má najnižšiu pravdepodobnosť, že by bola podvrhnutá tak, aby slúžila špeciálnym záujmom, a veľkú šancu, aby bola užitočná pre ich prijímateľov nehládajac na ich podmienky. Peniaze sú univerzálnym riešiteľom. Hotovosť je nahraditeľný „švajčiarsky nož“, ktorý má schopnosť odrezat' všetky dimenzie bohatstva, ktoré máme v záujme riešiť. Je teda najsilnejším nástrojom na zachovanie slobody a užitočnosti, ktorý má k dispozícii vláda. UBI, aké autor v tejto práci navrhuje, prináša zlepšenie hospodárskej efektívnosti a sociálneho blahobytu, ktorá by však mala byť zakotvená vo všeobecnom rámci deregulačných reforiem, aby umožnila ľuďom správať sa, ako suverénny spotrebiteľ vo voľnom konkurenčnom prostredí.

Autor vo finálnej analýze píše, že otázka blahobytu sa nedá jednoducho oddeliť od otázky slobody. Pokiaľ štruktúra štátu blahobytu dovoľuje podkopávanie slobody jednotlivca, ľudia budú oscilovať medzi zlami ekonomickej neistoty a byrokratickej stagnácie.

Stimuly pre vyššiu produktivitu a inovácie prostredníctvom ktorých sa udržiava trhový poriadok, by mali byť najsilnejším nepotvrdeným nástrojom, pre vytváranie blahobytu, ktorý máme k dispozícii. Na ponechanie populárneho mechanizmu neviditeľnej ruky trhu, ktorú považujeme za základný kameň tvorby blahobytu, potrebujeme viditeľnú ruku vlády. Obmedzená a spravodlivá vláda, ktorá má vedomosti o svojich hraniciach, ako aj o svojich právomociach, môže ľuďom poskytnúť správne prostredie v ktorom by sa usilovali o budovanie svojich životov tak, že im poskytne dostatočný prístup k univerzálnym možnostiam osobného rozkvetu.

Podľa autora by sme mali dopriať každému trocha peňažného príjmu, ktorý by sa vyplácal v mesačnom intervale a prostredníctvom daní by sme ho mali zoberať preč od tých, ktorí nie sú naň odkázaní. I keď táto myšlienka znie, ako príliš pekná nato, aby bola pravdou, tak v skutočnosti je to len kvôli presvedčeniu, že riešenie zložitých životných situácií si vyžadujú zložitost' v riadení. V skutočnosti je však opak pravdou, legislatívna jednoduchosť pre vytvorenie blahobytu sa najlepšie hodí k nášmu komplexnému svetu. Jednoduchý model UZP, aj keď môže vyvolať morálne konflikty a ideologickú rezistenciu, by zvýšil blaho a slobodu občanov bez toho, aby daňovníkom vznikali neprimerané náklady. Nahradenie vecných dávok prostredníctvom bezpodmienečných (alebo minimálne podmienených) hotovostných transferov by pravdepodobne zvýšili efektívnosť systému dávok, pre všetky zúčastnené strany v bohatých, ale taktiež aj chudobných krajinách.

Kontraproduktívne odporúčania, akými sú aj protekcionizmus obchodu a paternalizmus nadmerného blahobytu, pravdepodobne budú mať ešte dlho dominantné postavenie v diskusii. Ľudia sú však hladný po riešeniach a populistí sú pripravený ich narozprávať k podriadeniu sa. Rýchle sociálne transformácie sú desivé a môžu spôsobiť odpor. Len kombinácia zdravého trhu a pevnej sociálnej siete, dokáže ľudí motivovať k prijímaniu väčších rizík, k zakladaniu podnikov a prijímať rôzne pracovné miesta s vedomím, že o ich základnú bezpečnosť je postarané, bez ohľadu nato, aké kreatívne, či deštruktívne dopady so sebou prinesie „Schumpetariánsky“ kapitalizmus..

2. Cieľ, metodika a metódy práce

Hlavným cieľom tejto práce je overiť možnosť zavedenia fiškálne udržateľného modelu univerzálneho základného príjmu v podmienkach Slovenskej republiky, ako nástroja redistribúcie príjmov v ekonomike.

Na dosiahnutie hlavného cieľa je potrebné naplniť čiastkové ciele práce, ktorými sú:

1. Teoretické zdôvodnenie potreby zavedenia univerzálneho základného príjmu.
2. Definícia možností jeho financovania prostredníctvom daňových príjmov štátneho rozpočtu.

Čitateľa oboznámime s trendmi v globálnej ekonomike, ktoré definujú súčasnosť, ako i budúcnosť našej spoločnosti. Následne priblížime súčasný stav zavádzania UZP v Európe, zmeny ktoré so sebou priniesli priemyselné revolúcie, procesy ekonomickej transformácie, význam a opodstatnenosť kapitalistickej ekonomickej štruktúry.

Pre hlbšiu analýzu zavedenia UZP, budeme vychádzať z hore uvedených poznatkov a načrtujeme hrubý koncept UZP v podmienkach Slovenska, keďže považujeme za dôležité mať aspoň hrubú predstavu o výške nákladoch realizácie tohto príjmu.

V rámci ekonomických faktorov budeme analyzovať nami vybrané makroekonomické ukazovatele, ktoré ak to historické údaje dovoľia siahajú až od 70.ich rokov minulého storočia po roky 2016-2018 v závislosti od toho za aké obdobie sú k dispozícii posledné aktuálne údaje. Nami analyzované ekonomické faktory sú: obyvateľstvo, výdavky na sociálne zabezpečenie, HDP, priemerná mzda, miera zisku na HDP, podiel sociálnych transferov na HDP, miera zdanenia právnických osôb a vývin produktivity. Jednotlivá analýza spomenutých ekonomických faktorov nám ukáže ich vývin v čase a prostredníctvom syntézy, tieto jednotlivé ekonomické ukazovatele, ktoré na seba nadväzujú spojíme do logických celkov. Takto zjednotené ekonomické ukazovatele nám umožnia indukciu opodstatnenosti a reálnosti zavedenia UZP za súčasných podmienok.

Sme si vedomí, že prípadná nerealizovateľnosť UZP za súčasných podmienok ešte nevyklučuje jej realizovateľnosť v ďalekej budúcnosti. Zodpovedanie tejto otázky však už nie je tak triviálne, ako jej zodpovedanie v podmienkach súčasnej ekonomickej reality.

3. Výsledky a diskusia

Priemyselné revolúcie transformovali obraz spoločnosti tak, ako ju v súčasnosti poznáme. Priniesli so sebou nové formy energie a ich priemyselné využitie otvorilo dvere takzvanej veľkovýrobe. Fenomén veľkovýroby zefektívnil produkciu do takej miery, že ľudia ktorých prácu nahradili stroje, našli zamestnanie vďaka zvýšenej produktivite. V konečnom dôsledku zvýšená produkcia, ktorá sa v ekonomike prejavuje ekonomickým rastom, alebo rastom hrubého domáceho produktu má za následok, že ľudský kapitál čoraz vo väčšej miere vykonáva sofistikovanejšie práce a za vyššie mzdy, než kedykoľvek predtým.⁴³

Od 60.tich rokov minulého storočia vyspelé ekonomiky sveta zvýšili svoje HDP dvojnásobne, až trojnásobne. Otázkou však zostáva, či naša planéta má dostatočnú kapacitu k vykazovaniu neustáleho ekonomického rastu alebo inak povedané, či ľudstvo dokáže produkovať neustály ekonomický rast bez toho, aby umrelo do následkov naplnenia tohto cieľa.

V súčasnosti sa nachádzame v období, ktorú nazývame aj štvrtou priemyselnou revolúciou. Vyznačuje sa najmä inováciami na poli technológií, ktoré pre ľudstvo otvárajú nové možnosti. Jedným z týchto možností, ktorá môže vo veľkej miere ovplyvniť ľudskú spoločnosť je robotizácia a automatizácia. Existujú však obavy, že vďaka technologickému napredovaniu bude čoraz menej práce, ktorú by vykonával ľudský kapitál. Pričom technologické napredovanie dáva neustále sa zvyšujúcu moc do rúk tým, ktorí navrhujú, kontrolujú, alebo vlastnia takýto kapitál. Tí, ktorí touto vymoženosťou nedisponujú sa budú dostávať čoraz do väčšieho konkurenčného tlaku zo strany robotizácie.

⁴³ PARIJS, P., VANDERBORGHT, Y. 2017. *BASIC INCOME: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2017. 395 s. ISBN 9780674052284.

Pre zmiernenie rastúcich spoločenských nerovností, ktoré z týchto procesov môžu plynúť ekonómovia ako Philippe van Parijs navrhujú zavedenie UZP. Jej financovanie by podľa predstaviteľov malo byť prostredníctvom dane z príjmu fyzických osôb.⁴⁴ Na strane druhej, my si vieme predstaviť aj financovanie prostredníctvom daní právnických osôb. Tento prístup si však vyžaduje reformu koncepcie zdaňovania PO, ktorým je napr. aj koncept, v ktorom by veľkosť daňového zaťaženia rástla veľkosťou miery automatizácie daného ekonomického subjektu.

K tomu, aby sme hlbšie pochopili tak komplexnú otázku, akou je opodstatnenie zavedenia UZP treba pochopiť aj minulé a súčasné ekonomické prostredie, jej rozvoj a transformáciu. Preto sme sa zamerali aj na analýzu kapitalistickej formy fungovania ekonomiky, jej vznik a existenčné odôvodnenie, pričom sme poukázali na to, ako táto štruktúra funguje.

3.1. Univerzálny základný príjem

Je opodstatnený, keď platí aspoň jedno z nasledovných tvrdení:

- a) Následkom automatizácie, je dlhodobý nárast nezamestnanosti.
- b) Sa preukáže, že je lepším štrukturálnym riešením nezamestnanosti a neistoty, ako súčasné modeli.
- c) Posunie spoločnosť na vyššiu úroveň a zabezpečí ďalší rozvoj spoločnosti.

Je dôležité si uvedomiť nasledovné relatívne časové rozlíšenie opodstatnenosti zavedenia univerzálného základného príjmu vzhľadom na súčasné časové obdobie, v ktorej túto prácu píšeme:

⁴⁴ Gömböcz Z. 2018. *A MI korunk, avagy a posztmodern robotizáció hatásának vizsgálata* [online]. [cit. 2017-09-04]. Dostupné na internete:

<http://dolgozattar.repozitorium.bgf.hu/17473/1/g%C3%B6mb%C3%B6cz_zolt%C3%A1n_2018m%C3%A1j_j_publikus.pdf>

1. z krátkodobého hľadiska, ak chceme zaviesť univerzálny základný príjem, musíme preukázať, že:
 - a. v ekonomike sú prostriedky na jej realizáciu,
 - b. je efektívnejší v porovnaní so súčasným modelom sociálneho zabezpečenia,
 - c. nevyvoláva odlev priamych zahraničných investícií.
2. Z dlhodobého hľadiska musíme preukázať, že:
 - a. V ekonomike nie je dostatočné množstvo takej práce, ktorú by roboti nevykonávali lepšie než ľudia.

Je dôležité, aby tento príjem nebol ničím podmienený bez ohľadu na rodinnú situáciu jednotlivca a aby prijímateľ nebol podrobený testom príjmov a ani iným testom a taktiež mu nemôžu vznikať žiadne povinnosti z poberania tohto príjmu v kontraste so súčasnosťou, kde príjmy v nezamestnanosti sú podmienené aktívnym hľadaním si práce.

Je potrebné zabezpečiť aj to, aby poberatelia tohto príjmu boli súčasťou určitej teritoriálne vyhradenej komunity. Táto podmienka vylučuje, aby tento príjem poberali turisti, rôznych iných cestovateľov, nezdokumentovaní migranti a tiež diplomati a zamestnanci nadnárodných organizácií, ktorých príjmy nie sú podrobené dani z príjmov tej krajiny, v ktorej sa aktuálne nachádzajú.

3.1.1 Koncept univerzálného základného príjmu v podmienkach SR

V tejto podkapitole načrtujeme podmienky realizovateľnosti univerzálného základného príjmu v podmienkach Slovenskej republiky a nastolíme hrubý koncept pravidiel poberania tohto príjmu, ktoré logicky odôvodníme.

Jedná sa o súčasné krátkodobé hľadisko, pričom nás zaujíma to, v akej miere by bolo v podmienkach dnešnej reality realizovateľné zavedenie tohto príjmu za podmienok, ktoré sme si určili a logicky odôvodnili. Preskúame aj vybrané náklady súčasného systému sociálneho zabezpečenia.

Realizácia univerzálneho základného príjmu v súčasných podmienkach sa diametrálne odlišuje od hypotetických podmienok, ktoré môžu v budúcnosti nastať, keďže automatizácia a robotizácia ešte nie je na úrovni, ktorá by značne ohrozovala prácu ľudí. Mnoho ekonómov, ktorí sú zástancami tejto myšlienky však zastáva názor, že je vhodné zaviesť univerzálny základný príjem už dnes a následne jej parametre časom dolad'ovať, aby zodpovedala možnostiam doby, v ktorej sa ľudstvo aktuálne nachádza.

Takáto radikálna reforma však musí byť uskutočnená veľmi opatrne, nakoľko potenciálne škody ktoré so sebou prináša môžu mať katastrofické následky. Preto tento príjem načrtujeme v troch rôznych výškach a preskúmame jej náklady.

Pravidlá poberania univerzálneho základného príjmu:

Na Slovensku v roku 2018 žije 5 443 120 ľudí⁴⁵ a je zrejmé, že vzhľadom na bezplatné sociálne a vzdelávacie služby, ktoré štát ponúka, by nebolo opodstatnené, ak by tento príjem bol priznaný každému obyvateľovi bez ohľadu na jeho vek, aktívne štúdium, alebo či nenaplnia výkon trestu odňatia slobody.

V prvom rade, by tento príjem mal byť rozličný v závislosti od veku poberateľa, keďže tento príjem by mal nahrádzať aj rodičovský príspevok na dieťa, s ktorými hospodári rodič dieťaťa. Prídavky na dieťa sme navrhli v nasledovných výškach: 25 €, 50 € a 100 €.

V roku 2018 navštevovalo materské škôlky, základné, stredné a vysoké školy dokopy 995 069 obyvateľov SR.⁴⁶ Pre túto skupinu obyvateľstva by sme nepriznali žiadny príjem, keďže využívajú systém bezplatného školstva.

Nárok v plnej výške by mal mať každý občan SR od 16 do 26 rokov, ktorý sa aktívne nepripravuje na svoje zamestnanie a bola by podmienená zamestnaním, keďže do 26. roka štát bezplatne zabezpečuje bezplatnú prípravu týchto ľudí do práce, pričom chceme predísť, aby tento príjem pôsobil pre túto mladú skupinu obyvateľstva demotivujúco k vytvoreniu si pracovných návykov. V roku 2018 evidujeme 28 000⁴⁷ nezamestnaných v tomto vekovom rozmedzí, čo predstavuje malú časť populácie.

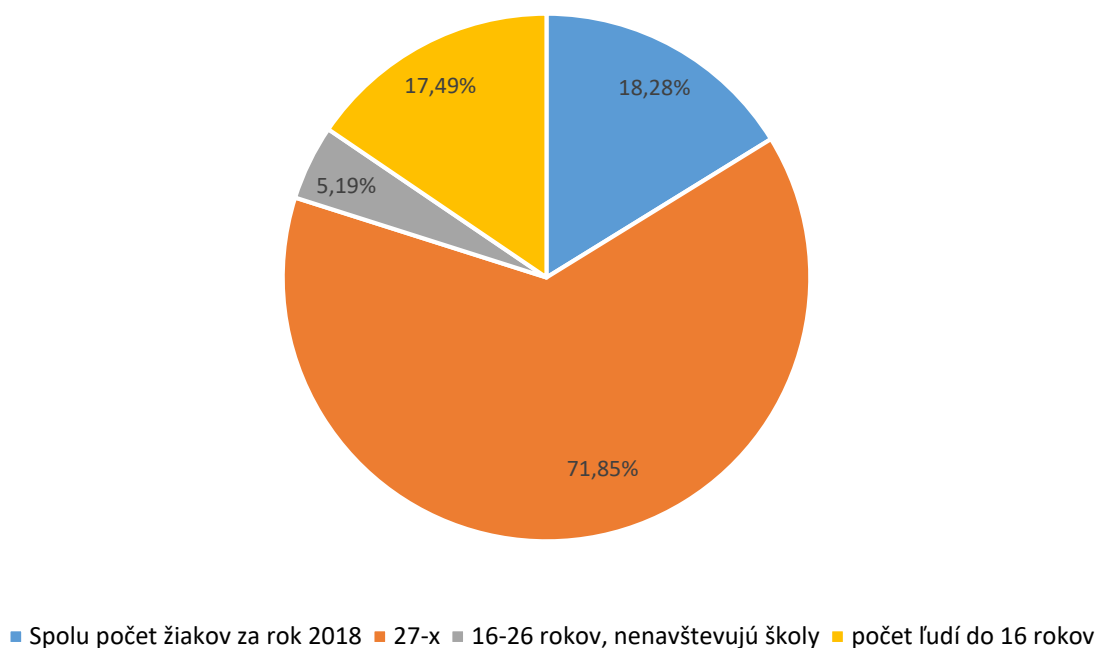
Od dovŕšenia 27. roka svojho života, každý občan SR by mal nárok bezpodmienečne od všetkých hore uvedených faktorov poberať univerzálny základný príjem, pokiaľ nevykonáva trest odňatia slobody. Počet takýchto občanov za rok 2018 predstavuje 3 902 272 ľudí.

Odborná literatúra navrhuje, aby výška univerzálneho základného príjmu bola vo výške 25% HDP per capita tej ekonomiky, v ktorej je aplikovaná. Avšak nevylučuje nižšie, či vyššie sadzby, vzhľadom od jej realizovateľnosti v čase. Na účely tejto práce sme preto zvolili aj nižšie výšky a to no úrovniach 100, 200, a 25% HDP per capita Slovenska za rok 2018 čo predstavuje mesačnú výšku 346 €. ⁴⁸ Tieto tri stupne výšky predstavujú tri rôzne scenáre.

Náklady realizácie UZP:

Na uvedenom grafe sme znázornili skladbu obyvateľstva, na základe čoho sa budú zakladať naše výpočty.

Graf 1 Skladba obyvateľstva SR podľa vybraných kritérií

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta Eurostat 2018

⁴⁵ EUROSTAT. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. Population on 1 January by age and sex. Dostupné na internete: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en>.

⁴⁶ CVTI SR. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. Štatistická ročenka - súhrnné tabuľky.

Dostupné na internete: <http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-suhrnne-tabulky.html?page_id=9603>.

⁴⁷ EUROSTAT. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. Employment and unemployment (Labour force survey). Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>>.

⁴⁸ EUROSTAT. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. Main GDP aggregates.

Tabuľka 1 Mesačná výška nákladov od 27 rokov.

	Od 27 rokov v mld./mesiac		
	100 €	200 €	346 €
mld. €	0,39	0,78	1,35

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta Eurostat 2018

Obyvateľstvo od 27 rokov, bude mať nárok na univerzálny základný príjem v plnej výške, pričom z jej poberania vyčleníme 8820 jednotlivcov ktorí vykonávajú trest odňatia slobody. Jej mesačnú výšku sme znázornili v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 2 Mesačná výška nákladov do 26 rokov

	Do 26 rokov v plnej výške		
	100 €	200 €	346 €
mld. €	0,03	0,05	0,09

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta Eurostat 2018

Pri jednotlivcoch do 26 rokov sme zaviedli diferencovaný prístup, v závislosti od veku, zamestnanosti a školskej dochádzky tak, ako sme to na začiatku tejto kapitoly navrhli a odôvodnili. Počet nezamestnaných za rok 2018 do 26 rokov predstavuje 2800 ľudí, ktorých tiež vyčleníme z možnosti poberania tohto príjmu.

Za rok 2018 evidujeme 1 511 144 ľudí do 25 rokov, pričom za každého jednotlivca sme určili výšku 25, 50 a 100 eur, ktorú by poberal jeden z rodičov.

Tabuľka 3 Mesačná výška nákladov na prídavky

	Prídavky na dieťa do 25 rokov		
	25 €	50 €	100 €
mld. €	0,04	0,08	0,15

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta Eurostat 2018

Náklady na realizáciu prídavkov na dieťa sme pripočítali k celkovým nákladom, pričom najnižšia sadzba 25 eur predstavuje náklady pre opatrný, 50 eur pre mierne optimistický a 100 eur pre optimistický scenár. Za týchto podmienok, dokážeme hrubo vyčísliť predpokladané ročné náklady realizácie univerzálneho základného príjmu.

V nasledujúcej tabuľke máme výpočet výšky univerzálneho základného príjmu, na základe vybraných kritérií. Tento výpočet je značne zjednodušený, avšak ako koncept dobre slúži na hrubé načrtnutie nákladov, s ktorými by sme mali rátať.

Tabuľka 4 Náklady univerzálneho základného príjmu

	100 €	200 €	346 €
mld €/rok	5,44	10,88	19,07

Zdroj: vlastné spracovanie

Pre lepšiu predstavu znázorníme, akú veľkú časť by univerzálny základný príjem predstavoval na hrubom domácom produkte Slovenska za rok 2018, ktorý je vo výške 90,20 mld. eur v závislosti od daných scenárov.⁴⁹

Tabuľka 5 Univerzálny základný príjem na HDP Slovenska 2018

	100 €	200 €	346 €
mld €/rok	6,03%	12,06%	21,14%

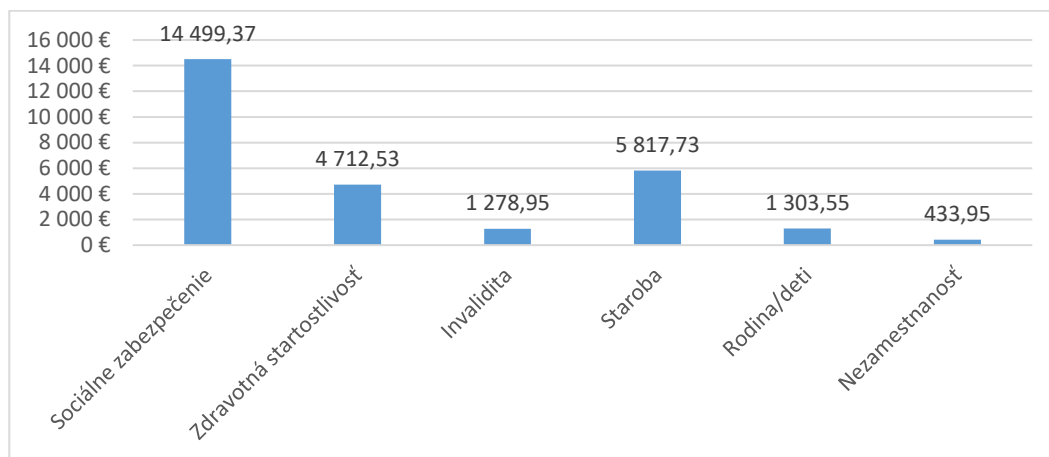
Zdroj: vlastné spracovanie

⁴⁹EUROSTAT. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. Main GDP aggregates.

Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>>.

Náklady systému sociálneho zabezpečenia:

Graf 2 Vybrané výdavky na sociálne zabezpečenie v mil. € (2016)

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta Eurostat 2018

Aktuálne údaje sú k dispozícii za rok 2016. Slovenská republika vynakladala v tomto roku na sociálnu ochranu 14,90 mld. eur ročne.⁵⁰ Čo predstavovalo 18,4% HDP za rok 2016. Zdravotná starostlivosť stála 4,71 mld. eur (5,8% HDP), dávky v invalidite 1,28 mld. eur (1,6% HDP), starobné dôchodky 5,8 mld. eur. (7,2% HDP).

Z tejto hrubej analýzy môžeme usúdiť, že realizácia UZP je naozaj veľmi nákladná aj v prípade, ak by sme ju zaviedli podľa prvého scenára. Aj keď na jednej strane náklady na realizáciu prvého ale aj druhého scenára sú síce nižšie, ako súčasné náklady sociálneho zabezpečenia, tak dôsledkom takéhoto jednoduchého modelu by bolo to, že by osoby, ktoré v súčasnosti dostávajú od štátu vyššie transfery ako 100/200 eur. mesačne, by boli zavedením tohto systému znevýhodnení. Na strane druhej, ani výška 200€ nezabezpečuje dôstojné živobytie, čo protirečí fundamentálnemu princípu UZP, ktorý hovorí, že jeho výška by mala zabezpečiť takú životnú úroveň, z ktorej by sme mohli financovať základné existenčné potreby, akými sú ošatenie, bývanie a stravovanie

⁵⁰OECD. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. Social spending (indicator). doi: 10.1787/7497563b-en. Dostupné na internete: <<https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm>>.

3.1.2 Realizovateľnosť univerzálneho základného príjmu vo svete

Ako sme to už v kapitole 1.2.8 spomenuli, zrod myšlienky UZP sa datuje už od 18. storočia. Táto myšlienka sa odvtedy neprestajne šíri po celom svete a mala pozitívny vplyv na vytváranie sociálnych politík. Nikdy však nebola realizovaná v takej miere a výške, aby pre jednotlivca danej spoločnosti zabezpečila dôstojný život. V súvislosti s týmto faktom, sa nám vynárajú nasledovné otázky:

1. Prečo sa UZP nikdy nezaviedol?
2. Vývoj štátu blahobytu smeruje k zavedeniu UZP?
3. Je za súčasných podmienok globalizácie realizovateľné zavedenie UZP štátom, alebo štátnymi zoskupeniami?
4. Ak v niektorých zo štátov zavedú UZP, čo garantuje jej pretrvanie v budúcnosti?

Tieto otázky so sebou súvisia a k tomu, aby sme ich mohli správne zodpovedať, je potrebná dôkladná analýza faktov a dôsledkov. Pri myšlienkovvej analýze, budeme vychádzať z javov ktoré sa dejú v súčasnosti pred našimi očami, pričom preskúmame ich historický vývin. Budeme teda hľadať vzájomnú kompatibilitu kapitalizmu a UZP na základe ktorej zodpovedáme otázku realizovateľnosti UZP v súčasnosti, alebo v blízkej budúcnosti.

Východiskom nášho predpokladu je, že realizáciu UZP zabezpečuje štát, pričom táto realizácia sa uskutočňuje za podmienok kapitalistického trhového hospodárstva. Preto je potrebné najprv ujasniť základné princípy fungovania krajiny v podmienkach kapitalizmu.

Je potrebné pochopiť takzvaný „železný princíp“ zhodnocovania kapitálu. Zisk je tvorený kapitálom, pričom vzniká v procese produkcie a je súčasťou novej hodnoty, ktorú vytvorila pracovná sila. Kapitalista či už chce, alebo nechce, je nútený k tomu, aby z dlhodobého hľadiska sa usiloval zvyšovať svoj zisk, inak ho prevažuje konkurencia so svojimi lepšími a lacnejšími produktmi. Základom tohto vzťahu je, že výrobcovia sú od seba

oddelení, pôsobia v rámci rôznych organizačných zložiek a teda, že každá výrobná jednotka sa pozerá iba na svoj prospech. Súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov je výsledkom sebeckého správania sa ľudí. Kvôli vzájomnému boju kapitalistov, ktorý pochádza zo súkromného vlastníctva, sú nútení, aby zisk reinvestovali, pričom dochádza k rastu alebo inak povedané, k akumulácii kapitálu. K ekonomickému rastu dochádza práve kvôli „železnému zákonu“ kapitalizmu, čo vyúsťuje k neustálemu úsiliu znižovať pomer vynaloženej živej práce v rámci novovytvorenej hodnoty.

Samozrejme, mohli by sme sa zamyslieť aj sa nad možnosťou, v ktorej by nedochádzalo k inováciám a teda firmy by neohrozovali svojimi inováciami existenciu konkurenčných firiem a trh by zostal nemenný v čase. V tomto prípade by sme však už nemohli hovoriť o kapitalizme. K ďalšiemu vývinu výrobných síl v podmienkach kapitalizmu dochádza práve kvôli tomu, že je zabezpečené súkromné vlastníctvo a možnosť konkurencie medzi kapitalistami.

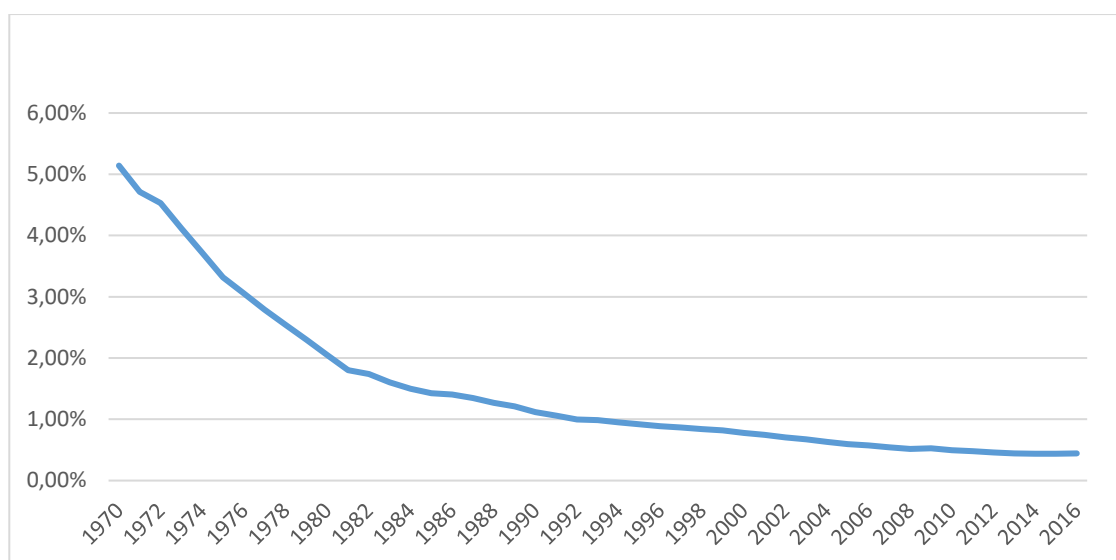
Ďalej upriamme našu pozornosť na štát. V podmienkach kapitalizmu, štát je inštitúcia, prostredníctvom ktorej sa zabezpečuje chod kapitalizmu, pričom jej fungovanie priamo i nepriamo stanovujú záujmy kapitálu. K tomu, aby dobre fungoval kapitalistický systém, musí dochádzať k správne mu zhodnocovaniu kapitálu. Toto nám zabezpečí správnu mieru ziskovosti, ktorá je dostatočná na realizáciu spotreby (luxusných) ekonomických statkov vlastníckmi kapitálu a taktiež k tomu, aby kapitalisti zostali konkurencieschopní prostredníctvom investícií do rozširovania, inovácií, výskumu, reklamy atď. Rámec fungovania týchto procesov zabezpečuje štát. Vďaka procesom globalizácie a inštitúciám európskej únie sa zvrhli prekážky, ktoré zabráňovali slobodnému prúdeniu kapitálu a pracovnej sily. Taktiež sa zjednotili a obmedzili právomoci jednotlivých členských štátov v oblasti výkonu zahraničnej politiky. Prerozdeľovanie centralizovaných príjmov verejnej správy majú však aj v súčasnosti v plnej právomoci jednotlivé štáty. To znamená, že ak je vôľa a sú zdroje tak jej realizácia je v plnej kompetencii daného štátu. Vzhľadom na výšku HDP per capita vyspelých krajín, môžeme vyhlásiť, že tieto zdroje máme už v súčasnosti k dispozícii.

Otázka realizovateľnosti však nie je tak jednoduchá. O vytvorené nové bohatstvo (HDP) v podmienkach kapitalizmu sa musí deliť práca a kapitál. Následkom tohto vzťahu sú protichodné snahy (konflikt) kapitálu a práce. Dôležitú rolu však pri prerazovaní bohatstva medzi kapitál a prácu zohráva aj štát, ktorú realizuje prostredníctvom daňovej, odvodovej a pod. politiky.

3.1.2.1 Realizácia UZP v súčasnosti

Zistili sme, že vo vyspelých krajinách miera výšky HDP ku mzde má od 70.-ich rokov minulého storočia klesajúcu tendenciu.

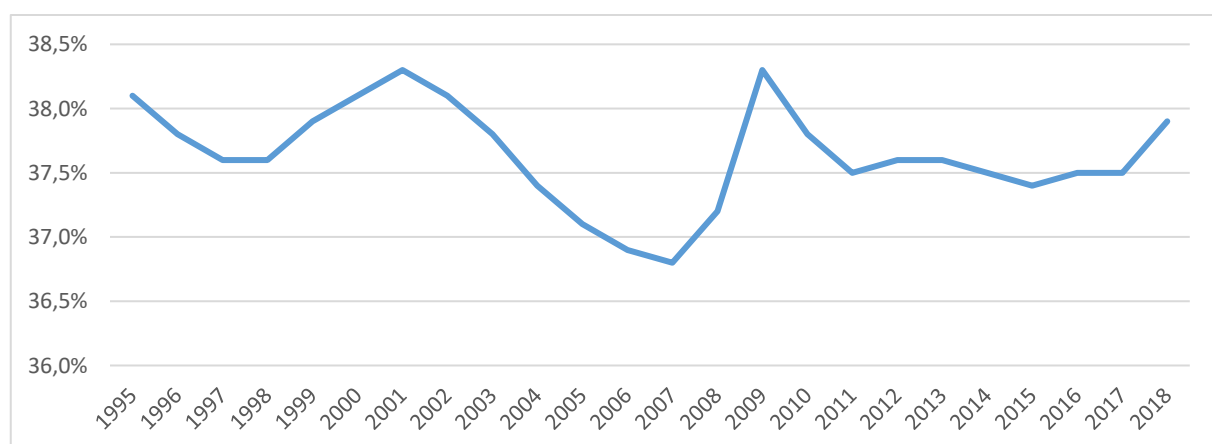
Graf 3 Podiel priemernej mzdy na HDP v USA.

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta OECD 2018

Tento trend je zjavný aj v podmienkach európskej únie, keď v roku 1995 mali mzdy 38,1 percentný podiel na HDP a do roku 2007 tento podiel klesol o dve percentuálne body na 36,8 percent.

Graf 4 Podiel priemernej mzdy na HDP EU27.

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta EUROSTAT Government revenue, expenditure and main aggregates 2018

Na strane druhej miera zisku k HDP v rámci krajín EU27 bola pred krízou v roku 2007 na úrovni 40. percent, pričom v druhej polovici 90. rokov bola na úrovni medzi 38,1 a 38,8 percentami.⁵¹

Jednotlivé krajiny, alebo zoskupenia krajín môžu vykazovať rast miezd a klesajúcu mieru zisku v určitých časových periódach, ako napríklad EU 27 po kríze v roku 2007. Toto je však len dočasný trend a z dlhodobého hľadiska výška mzdovej kompenzácie zaostáva za ziskom. Tento jav vyplýva zo „železného pravidla“ konkurencie: ziskovosť kapitálu, alebo inak povedané jej konkurencieschopnosť sa vyjadruje pomerom nákladov, ktoré potrebujeme vynaložiť a príjmov, ktoré z nej plynú. Pričom na veľkosti tohto pomeru zohráva nemalú úlohu výška miezd. Preto ukazovateľ nákladov na jednotku práce (ULC) zohráva významnú úlohu pri stanovovaní hospodárskeho smerovania, alebo plánovania zoskupení OECD, EU, alebo štátov jednotlivých krajín. V marci roku 2011 vtedajší členovia eurozóny a ďalších šesť krajín EU podpísali tzv. „Euro Plus Pact“, v ktorej sa stanovili konkrétne kroky v záujme zachovania konkurencieschopnosti a konvergenzie, pričom sa po prvý krát ustanovilo, že mzdy sa musia vyvíjať v súlade s produktivitou a že lídri EU/eurozóny budú sledovať vývoj ULC v národnom hospodárstve, ale i v konkrétnom odvetví v porovnaní s ostatnými členskými krajinami, alebo hlavnými obchodnými partnermi, keďže dlhodobý rast ULC zapríčiňuje erodovanie konkurencieschopnosti.⁵² Vlády teda presne vedia, čo potrebuje kapitál, keďže za každou politickou mocou stojí hospodárska moc.

Vlády ku znižovaniu ULC prispievajú znižovaním nákladov na hrubé mzdy. Podľa údajov Eurostatu miera sociálnych odvodov, ktorú platia trhové subjekty štátu k výške HDP sa znižuje. V roku 1995 jej výška bola na úrovni 15,3 percent, pričom v roku 2007 už len na úrovni 13,9 percenta.

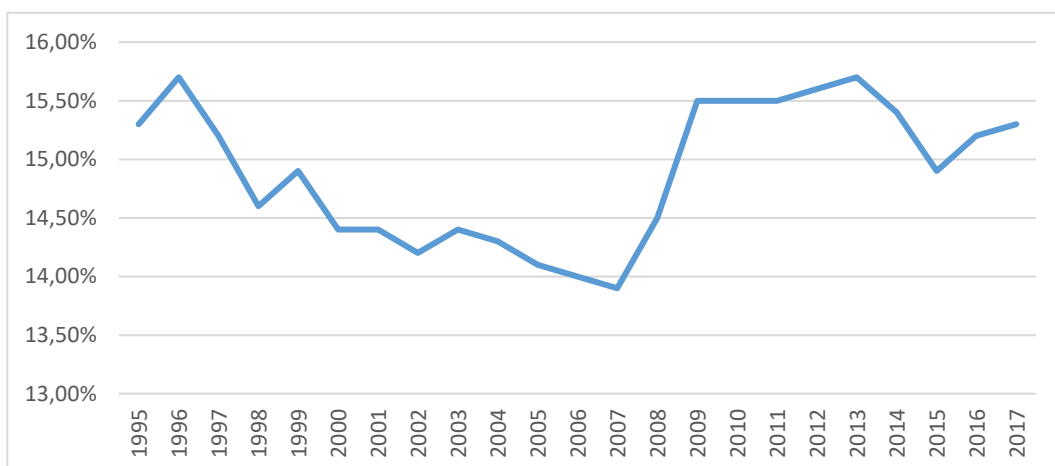
⁵¹ EUROSTAT. 2019. [online]. 2019. [cit. 2019-09-04]. *Government revenue, expenditure and main aggregates*.

Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/database>>.

⁵² EUROSTAT. 2011. [online]. 2011. [cit. 2019-09-04]. *The Euro Plus Pact*.

Dostupné na internete: <https://www.cvce.eu/content/publication/2013/11/18/49d33ae3-60da-41f8-9cef-ed71b4052904/publishable_en.pdf>.

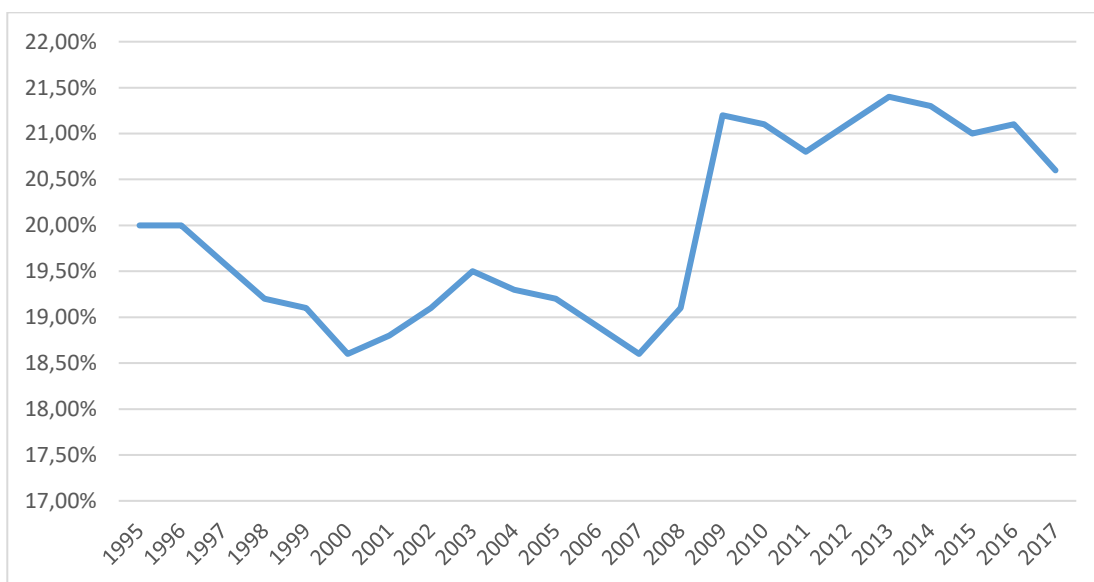
Graf 5 Podiel sociálnych odvodov korporácií na HDP (EU27)

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta EUROSTAT Government revenue, expenditure and main aggregates 2018

V súlade s týmto trendom sa znížila aj miera sociálnych transferov štátu k HDP, z 20. percent na 18,6 percenta. Kríza z roku 2008 tieto trendy otočila, k čomu prispelo aj pokles a spomalenie rastu HDP, avšak kríza nereprezentuje normálny stav ekonomiky a ak vychádzame z trendov pred krízou, tak jednoznačne sa preukazuje, že miera sociálnych transferov k HDP sa znižuje.

Graf 6 Podiel sociálnych transferov na HDP (EU27)

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta EUROSTAT Government revenue, expenditure and main aggregates 2018

Okrem mzdy a rôznych odvodov, ziskovosť znižujú aj dane, preto záujmom kapitálu v podmienkach neoliberalnej globalizácie, je ich znižovanie. Medzi rokmi 1980 a 2007 v EU sa miera zdanenia právnických osôb znížila zo 45 až na 25 percentnú mieru. Po roku 2007 sa zvýšila už len o jeden percentuálny bod a zdá sa, že došlo k dohode medzi vzájomne súperiacimi sa krajinami. Zdanie však klame, keďže daňová konkurencia plyní aj v rámci definovania daňového základu. Napríklad v Holandsku, kde je výška korporátnej dane na úrovni 28 percent, čo je nad priemerom EU sa vláda dopredu dohodne s korporáciami, ktoré sa tam chystajú usadiť o tom, že z akého základu vypočítava túto daň, čím sa môže skutočné daňové zaťaženie významne znížiť.⁵³

Za prerozdelením HDP na úkor miezd a v prospech zisku, ktorý je sprevádzaný procesmi o ktorých sme písali je v skutočnosti zákon zhodnocovania kapitálu. V dôsledku konkurencie, kapitál musí neustále zvyšovať svoj podiel na novovytvorenom bohatstve.

Toto pravidlo je prekážkou realizácie UZP a preto je potrebné zodpovedať otázku, či za fungovania týchto kapitalistických procesov, je vôbec UZP realizovateľný.

O to viac nám realizáciu UZP komplikuje súčasný proces globalizácie. Vysvetlili sme, že kapitalistický systém funguje len vtedy, ak relatívne náklady kapitálu sa neustále znižujú (dane, mzdy, inputy atď.). Kapitál to zabezpečuje prostredníctvom ovplyvňovania politiky, ale taktiež prostredníctvom voľnosti pohybu po svete: tam sa usadí, kde tieto náklady sú najnižšie.

Platí pravidlo, že čím je daná krajina menej rozvinutá, o to viac sa snaží k sebe prilákať kapitál, keďže rast hospodárstva, ako aj zvyšovanie zamestnanosti môže očakávať len od priamych zahraničných investícií. Pravda, že v konečnom dôsledku, tento istý proces má za následok aj znižovanie zamestnanosti a keďže zvyšovanie zamestnanosti je len nepriamym cieľom, preto sa zdá byť večným (priamym cieľom je bohatstvo, zvyšovanie HDP a pod.). Práve toto nám sťažuje pochopenie tohto pravidla z dlhodobej perspektívy. Keďže i keď pripadá stále menej práce na jednotku kapitálu a odvádza sa z neho relatívne stále nižšia miera daní a vyplácajú sa z neho relatívne menšie mzdy, tak v absolútnom ponímaní všetky tieto veličiny, ako zamestnanosť, mzda, výber daní môžu vykazovať rast a to vďaka rozširovaniu produkcie, alebo neustálym zvyšovaním kapitálu v danej krajine.

⁵³ Reuters. 2013. *In Europe's tax race, it's the base, not the rate, that counts.* [online] 2013 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-tax-contest-europe-idUSBRE91H07B20130218>>

Kapitál kompenzuje znižovanie miery zisku prostredníctvom rozširovania produkcie, teda zvyšovaním zisku v absolútnych hodnotách. Samozrejme len dovtedy pokiaľ konkurencia nezvýši svoju ziskovosť až tak (zníži svoje jednotkové náklady), že prostredníctvom toho napríklad v dôsledku cenovej konkurencie, ohrozí jej trhovú podiel, a týmto ho prinúti k tomu, aby zvýšil svoju ziskovosť,

V konečnom dôsledku teda takto dochádza ku neustálemu znižovaniu mzdy, keďže to je podmienkou pre zvyšovanie miery zisku. Takto dochádza k tomu, že vlády časom znižujú mieru prerozdelenia z HDP v prospech práce, keďže prerozdelenie HDP v prospech práce sa môže uskutočniť len na úkor kapitálu. Avšak v spojení s týmto by sme si mali ešte ujasniť dve veci.

Ku znižovaniu miery mzdy (a sociálnych transferov), môže dôjsť aj v prípade, keď dochádza k ich zvyšovaniu v absolútnych číslach a to vtedy ak rast HDP vykompenzuje pokles tejto miery. Avšak kapitál sa z času na čas dostáva do krízy a utrpí stratu, z ktorej sa vie dostať len na úkor práce. Vtedy dochádza k tomu, že miera práce na HDP sa zníži aj v absolútnych číslach. Toto tvrdenie by sme mohli povedať aj tak, že kapitál sa nevie dostať zo svojej krízy dovtedy, pokiaľ nedokáže skonštruovať takú štruktúru, ktorá umožní taký rast produkcie (HDP), v ktorom sa znižuje miera miezd.

Znižovanie miezd v absolútnom, ale aj v pomerovom vyjadrení však nie je vôbec jednoduchou úlohou. Pracovníci vývojom produkcie očakávajú neustály rast svojich miezd a pri určovaní veľkosti jej miery dochádza k neustálemu konfliktu medzi kapitalistom a odbormi, ktoré zastupujú pracovníkov. Ľudia neustále požadujú aj rozvoj sociálneho systému, pričom nie sú za zvyšovanie pracovnej intenzity, ktorý je však dobrým nástrojom zvyšovania zisku. V tejto situácii je vhodným spojencom kapitálu nutnosť práce, alebo nezamestnanosť: to, že pre zamestnancov je mzda jediným zdrojom dôstojného života. Zavedenie UZP by teda obrátilo kapitál o túto jeho vymoženosť, pričom kapitál nevie fungovať bez toho, aby sa dlhodobo znižovala miera mzdy.

Tieto jednotlivé procesy fungujú nezávisle od počiatočnej výšky miezd. Teda aj keď by sme predpokladali, že v prípade zavedenia UZP, by pracovníci boli ochotní pracovať za nižšie mzdy, ako pred jej zavedením, vďaka konkurencie by sa však kapitál neustále usiloval o znižovať mieru mzdy.

3.1.2.2 Realizovateľnosť UZP z dlhodobého hľadiska

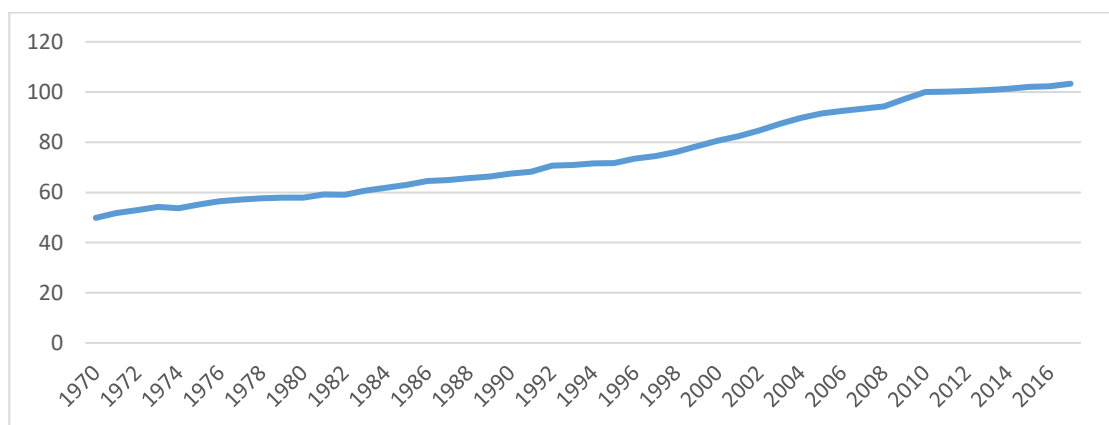
Podľa tvrdenia Karla Marxa kapitalizmus, ako ho poznáme dnes nie je dokonalým modelom a v budúcnosti by jeho súčasná forma mohla brzdiť napredovanie ľudskej spoločnosti. Za určitým bodom, sa rozvoj výrobných síl stáva prekážkou pre kapitál a samotný kapitalistický vzťah sa stáva prekážkou rozvoja produktívnych síl práce.

Kapitalizmus vznikol, lebo

- výrobné sily dosiahli takú úroveň, ktorej ďalší rozvoj bol brzdený systémom v ktorej existovali.
- Pretrváva, lebo táto štruktúra zabezpečuje ďalší rozvoj výrobných síl.

Rastom prebytku, sa dostávajú výrobné sily do konfliktu s prostredím v ktorom pôsobia. Tento konflikt rastie do bodu, v ktorom ďalší rozvoj výrobných síl, bude podmienený novým ekonomickým prostredím. Minulý a súčasný trend vývoja produktivity nasvedčuje k tomu, že jej rast je zatiaľ nezastaviteľný a ak sa dostane na určitú úroveň, tak prebytok, ktorý z tejto produktivity plyní bude dostatočný a nevyhnutný na realizáciu nových výrobných vzťahov.

Graf 2 Vývoj produktivity (USA) 2010=100 hodín

Zdroj: vlastné spracovanie, dáta OECD 2018

Primárnym cieľom kapitalizmu je poskytnúť také prostredie, v ktorom dochádza k rapídnemu technologickému rozvoju a preto sme v tejto práci poukázali aj na súčasné trendy, ktorými sú:

- Automatizácia.
- Postupné nahrádzanie ľudskej práce, robotickou.
- Rast miezd zamestnancov na západe diverguje od rastu produktivity.
- Smerovanie k udržateľnému spôsobu života.
- Neustáli vývin výrobných síl a zvyšovanie produktivity

Z týchto trendov je jednoznačné, že výrobné sily sa aj v súčasnosti neustále rozvíjajú pričom automatizácia, nahrádzanie ľudskej práce robotickou a divergencia rastu miezd od rastu produktivity vytvára predpoklady na konflikt tak, ako to opisoval vo svojich dielach Karl Marx.

Nachádzame sa na začiatku takzvanej štvrtej priemyselnej revolúcie, ktorá ako prvá sa vyznačuje technologickými inováciami, keďže všetky predchádzajúce boli spojené s vynálezmi nových foriem energie. Tieto technologické inovácie súvisia aj so snahou spoločnosti presadiť využívanie obnoviteľných zdrojov energie, namiesto zdrojov ktoré pochádzajú z rôznych foriem uhl'ovodíkovej energie. Táto snaha súvisí so snahou ľudstva o dlhodobú udržateľnosť jeho existencie.

Prvá priemyselná revolúcia sa datuje od roku 1765 a súvisela s mechanizáciou výroby, čo malo za následok, že hlavný zdroj bohatstva spoločnosti už neplynul z poľnohospodárstva ale z priemyslu. Po takmer jednom storočí v roku 1870 vďaka novým zdrojom energie, akými je elektrická a rôzne formy uhl'ovodíkovej energie sa začalo obdobie druhej priemyselnej revolúcie. Na tretiu priemyselnú revolúciu sme museli čakať tiež približne jedno storočie a vyznačoval sa vynájdením tranzistorov a mikroprocesorov.

Prvé tri priemyselné revolúcie boli spojené s krátkodobým nárastom nezamestnanosti, ktorú vo všeobecnosti vyvolal rast produktivity. Z dlhodobého hľadiska však problém nezamestnanosti bol vyriešený automaticky trhovým mechanizmom, kde rastom produktivity a vplyvom konkurenčného prostredia klesali náklady produkcie a ceny produktov. Poklesom ceny, rástla aj spotreba a rastom spotreby rástla aj potreba kvalifikovaných zamestnancov. Apokalyptické scenáre sa nevyplnili a kvalita života v porovnaní s predchádzajúcou sa celoplošne posunula na vyššiu úroveň pre každého jedno-

tlivca spoločnosti. Cenou takéhoto ekonomického rastu je však znečisťovanie planéty a vyčerpávanie jej konečných zdrojov.

Štvrtá priemyselná revolúcia sa však môže odlišovať od predchádzajúcich dvoch tým, že ľudia môžu nájsť koniec fenoménu nekonečného ekonomického rastu, alebo rastu HDP, ktorý sa považuje za primárny zdroj blaha a za všeliak ekonomických problémov. Pričom aj zmena klímy a environmentálne problémy dnešných čias prinútili ľudstvo sa zamyslieť nad reálnou neudržateľnosťou súčasného ekonomického napredovania. Preto otázka, ktorú v súčasnosti nikto nevie zodpovedať je, že či ekonomický rast je skutočne nekonečný a či je dlhodobo udržateľný. Na druhej strane vysoká miera automatizácie a neustále zefektívňovanie výrobných procesov, má za následok neustále znižovanie nákladov, ktoré kapitalistická spoločnosť musí vynaložiť na produkciu ekonomických statkov. Takéto znižovanie nákladov zaisťuje podmienky pre nepretržitý rast prebytku kapitalistu, pričom v podmienkach štvrtej priemyselnej revolúcie môže dosiahnuť výšku, ktorá bude maximálna pre súčasnú formu kapitalizmu.

V podmienkach štvrtej priemyselnej revolúcie môže teda dôjsť ku konfliktu, ktorý bude vyvolaný rozvojom produktívnych síl. Tento konflikt by mohol byť konfliktom o ktorom Karl Marx hovoril, že v určitom štádiu vývinu, materiálne výrobné sily spoločnosti sa dostanú do konfliktu s existujúcimi vzťahmi výroby, v ktorých doteraz pôsobili.

3.1.3 Sumarizácia realizovateľnosti UZP v ďalekej budúcnosti

Zástancovia UZP sú presvedčení, že štvrtá priemyselná revolúcia bude odlišná od predchádzajúcich troch, nakoľko neveria v nekonečný ekonomický rast a veria, že bohatstvo, ktoré z automatizácie a robotizácie ľudstvu plyní treba prerozdeliť medzi obyvateľstvo. Sú taktiež presvedčení, že bez zavedenia tohto príjmu, by sa rozvoj spoločnosti zastavil na súčasnom stupni vývoja a bez nej, by nemohla byť realizovaná socialistická spoločnosť o ktorej písal vo svojich prácach Karl Marx. Myslíme si, že spoločnosť smeruje k socializmu, ktorú opísal Karl Marx a prikláňame sa k možnosti, že UZP bude v ďalekej budúcnosti realitou.

Tvrdenie, že nebude dostatok práce, ktoré by vykonával človek lepšie než robot však neobstojí pri argumentácii UZP. Keďže aj podľa kapitalistov aj podľa socialistov sú ľudia bytosti, ktorých jedným zo zmyslov života je práca v ktorej si nájdu uplatnenie a radosť.

Naše nazeranie sa odlišuje v tom, že pokiaľ my vidíme túto slobodu ako esencia zavedenia UZP, oni túto slobodu vidia, ako prirodzený vývin kapitalizmu, kde roboti budú vykonávať tie najnudnejšie a najhoršie práce. Vďaka robotizácii a automatizácii sa budú ceny neustále v ekonomike znižovať, alebo inak povedané, hodnota ponúkaných ekonomických statkov bude stále nižšia. Viac slobody si ľudia získajú práve vďaka tomuto mechanizmu, pri ktorom ceny ponúkaných služieb a vyrábaných statkov robotmi bude veľmi nízka.

Druhým argumentom nutnej realizácie UZP z dlhodobej perspektívy je to, že nemôžeme vykazovať nekonečný ekonomický rast, keďže máme k dispozícii len limitované zdroje. Ak by sa preukázalo, že toto tvrdenie je pravdivé, tak by sme museli uznať, že naozaj by mohla nastať situácia, v ktorej by ľudia nemali dostatok práce, keďže vzhľadom na obmedzené možnosti ekonomiky nie je dostatok takej práce, ktorú by nevykonával lepšie robot. Nemyslíme si však, že rast HDP sa niekedy zastaví, keďže tým by sme museli uznať, že sa ľudstvo nikdy nevyvinie na úroveň, ktorá by mu umožňovala získavať nerastné suroviny z medziplanetárneho priestoru, pričom kolonizácia iných planét vo vesmíre tiež nepripadá do úvahy. Zastavenie vývoja ľudstva však Karl Marx nikdy vo svojich sumáciách nespomínal a preto si myslíme, že ani tento argument neobstoí pre zavedenie UZP.

Náš argument za zavedenie UZP v budúcnosti je veľmi jednoduchý, prostý a sme presvedčený, že dokáže obstať lepšie, než všetky doteraz odprezentované. Ľudstvo sa jednoducho vyvinie na takú úroveň, kde zavedenie UZP podporí jej napredovanie, alebo inak povedané ďalší rozvoj výrobných síl bude podmienený socializmom. Toto je to o čom Karl Marx rozprával, že výrobné sily sa niekedy dostanú na takú úroveň, kde jej ďalší rozvoj je lepší v nových podmienkach výrobných vzťahoch prostredníctvom čoho sa v konečnom dôsledku spoločnosť pretransformuje z kapitalistickej na socialistickú. Ako sme to už v teoretickej časti našej práce detailne vysvetlili, toto naše tvrdenie by si čitateľ nemal vynakladať tak, že ak by nebol zavedený socializmus, tak by sa ďalší rozvoj ľudstva zastavil keďže to ani my nemáme na mysli. Socializmus sa však prirodzene vyvinie, lebo ďalší rozvoj výrobných síl bude prebiehať rýchlejšie a efektívnejšie, než v podmienkach súčasného kapitalizmu.

Záver

V tretej kapitole našej práce sme zadefinovali, za akých podmienok má zmysel realizovať UZP. Načrtli sme hrubú schému UZP, ktorú sme aplikovali v podmienkach Slovenska, aby sme získali hrubú predstavu o nákladoch, ktoré so sebou jej zavedenie prináša. Načrtli sme tri scenáre, v závislosti od výšky UZP

Prvý scenár predstavuje UZP vo výške 100€, druhý 200€ a výšku tretieho scenára sme odvodili od súčasnej výšky HDP per capita SR. Konkrétne sme jej výšku stanovili na 25% HDP per capita, čo v súčasnosti predstavuje výšku 346€.

Zistili sme, že realizácia UZP je naozaj veľmi nákladná aj v prípade, ak by sme ju zaviedli podľa prvého scenára, čo predstavovalo výšku 100€ mesačne pre každého občana. Aj keď na jednej strane náklady na realizáciu prvého (6,3% HDP) a aj druhého (12,06% HDP) scenára sú síce nižšie, ako súčasné náklady sociálneho zabezpečenia (18,4% HDP), tak dôsledkom tohto jednoduchého modelu by bolo to, že osoby, ktoré v súčasnosti dostávajú od štátu vyššie transfery ako 100/200 € mesačne, by boli zavedením tohto systému znevýhodnení.

Na druhej strane, ani výška 200€ nezabezpečí dôstojné živobytie, čo protirečí fundamentálnemu princípu UZP, ktorý hovorí, že jeho výška by mala zabezpečiť takú životnú úroveň, z ktorej by sme mohli financovať základné existenčné potreby, akými sú ošatenie, bývanie či stravovanie.

Na svete však existujú aj krajiny, ktoré si môžu dovoliť vyššiu výšku UZP než Slovensko teoreticky aj vo výške, ktorá by zabezpečila dôstojný život pre každého jedného občana danej krajiny. Preto nás zaujímalo či dokážeme hypoteticky odôvodniť prípadnú realizovateľnosť UZP v súčasných podmienkach kapitalizmu.

Zistili sme, že je potrebné pochopiť takzvaný „železný princíp“ zhodnocovania kapitálu.

Zisk sa tvorí kapitálom, pričom vzniká v procese produkcie a je súčasťou novej hodnoty, ktorá bola vytvorená pracovnou silou. Kapitalista, či už chce, alebo nechce, je nútený k tomu, aby z dlhodobého hľadiska zvyšoval svoj zisk, inak ho prevalcuje konkurencia svojimi lepšími a lacnejšími produktmi. Ekonomické subjekty zaujímajú len ich vlastní prospech. Súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov je výsledkom sebeckého správania sa ľudí. Kvôli pôsobeniu konkurencie, kapitalista je nútený svoj zisk reinvestovať,

pričom dochádza k rastu resp. akumulácii kapitálu. K ekonomickému rastu dochádza práve kvôli „železnému zákonu“ kapitalizmu, čo vyúsťuje k neustálemu úsiliu znižovať pomer vynaloženej živej práce v rámci novovytvorenej hodnoty.

O vytvorené nové bohatstvo (HDP) v podmienkach kapitalizmu sa delí práca a kapitál. Následkom tohto vzťahu sú protichodné snahy (konflikt) kapitálu a práce. Dôležitú rolu však pri prerozdeľovaní bohatstva medzi kapitál a prácu zohráva aj štát, ktorú realizuje prostredníctvom daňovej a odvodovej politiky.

Zistili sme, že pri realizácii svojich makroekonomických politík štát je podriadený potrebám kapitalizmu, čo sme potvrdili aj dlhodobým trendom ukazovateľov akými je podiel priemernej mzdy na HDP, podiel sociálnych transferov na HDP a podiel odvodov, ktoré firmy platia pre štát za svojich zamestnancov. Zistili sme, že trend týchto ukazovateľov sa dlhodobo vyvíja na úkor práce, pričom jedine kríza od roku 2007/2008 priniesla zmenu, avšak v súčasnosti už vidíme, že sa jedná len o dočasný jav krízy.

Ku znižovaniu miery mzdy (a sociálnych transferov) na HDP, môže dôjsť aj v prípade, keď dochádza k ich zvyšovaniu v absolútnych hodnotách a to v prípade keď HDP vykazuje rýchlejšie tempo rastu.

Kapitál sa z času na čas dostáva do krízy a utrpí stratu, pričom dochádza ku znižovaniu miery práce na HDP aj v absolútnych hodnotách.

Aj keď by sme predpokladali, že v prípade zavedenia UZP, by pracovníci boli ochotní pracovať za nižšie mzdy, ako pred jej zavedením, vďaka konkurencii by sa kapitál neustále usiloval o jej znižovanie.

Na základe týchto procesov, ktoré sme uviedli, sme došli k záveru, že aj keď by sme v súčasnosti zaviedli UZP, tak by sa jej hodnota pravdepodobne za súčasných podmienok neustále znižovala.

Realizácia UZP v súčasnosti sa však diametrálne odlišuje od hypotetických podmienok, ktoré môžu v budúcnosti nastať, keďže automatizácia a robotizácia ešte dnes nie je na úrovni, ktorá by značne ohrozovala prácu ľudí.

Na základe myšlienkovej abstrakcie sme dospeli k záveru, že realizácia UZP by v budúcnosti mohla byť uskutočniteľná a potrebná v prípade, ak by sa rozvoj výrobných síl v budúcnosti dostala na úroveň, kde zavedenie UZP podporí jej napredovanie, alebo inak povedané ďalší rozvoj výrobných síl bude podmienený novou formou výrobných vzťahov.

Vychádzame z poznatkov, že výrobné sily sa podľa Marxa z historického hľadiska už mnoho krát dostali na úroveň rozvoja, kde jej ďalší rozvoj si vyžadoval nové podmienky výrobných vzťahov. Prostredníctvom týchto procesov sa v konečnom dôsledku spoločnosť môže pretransformovať na novú „post-kapitalistickú“ formu, v ktorej zabezpečenie základných potrieb jednotlivcov sa uskutoční pomocou UZP.

Ako sme to už v teoretickej časti našej práce detailne vysvetlili, toto naše tvrdenie by si čitateľ nemal vysvetliť tak, že v podmienkach súčasného kapitalizmu by sa ďalší rozvoj ľudstva zastavil. Post-kapitalistická forma výrobných vzťahov sa však môže prirodzene vyvinúť, keďže ďalší rozvoj výrobných síl by v nej mohol prebiehať rýchlejšie a efektívnejšie než za „starých“ podmienok.

Netvrdíme ani to, že sumácie Marxa sú správne a že v budúcnosti dôjde k transformácii spoločnosti na post-kapitalistickú. Avšak ak sa v budúcnosti presadí UZP, zdá sa nám oveľa pravdepodobnejšie, že k tomu dôjde za iných, než súčasných ekonomických podmienok.

Na záver by sme dodali, že za ďalšiu analýzu stojí financovanie UZP, keďže by mohla byť financovaná cez daň z príjmu právnických osôb ale aj z dani z príjmu fyzických osôb. Zástancovia UZP, akými sú Philippe van Parijs, Erik Olin Wright, Riccardo Patrella, Greetje Lubbi a ďalší sa prikláňajú práve k druhej spomenutej forme financovania.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. COHEN, G. A. 1978. Karl Marx's Theory of History. New Jersey: PRINCETON UNIVERSITY PRESS, 2000. 442 s. ISBN 0-691-07068-7.
2. ENGELS, F. 1872. The Housing Question, Question. New York: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 140 s. ISBN 1532811241.
3. HOOK, S. 2002. Towards the Understanding of Karl Marx: A Revolutionary Interpretation. New York: Prometheus Books 2002. 465 s. ISBN 1573928828.
4. MARX, K. 1857. Grundrisse: Foundations of the Critique of Political Economy. New York: Penguin Classics; Reprint edition, 1993. 912 s. ISBN 0140445757.
5. MARX, K. 1862. Theories of Surplus Value. New York: Prometheus Books, 2000. 1605 s. ISBN 1573927775.
6. MARX, K. 1867. Capital. New York: Classics of World Literature 2013. 1152 s. ISBN 1840226994.
7. PARIJS, P., VANDERBORGHT, Y. 2017. BASIC INCOME: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2017. 395 s. ISBN 9780674052284.
8. SMITH, A. 1776. The Wealth of Nations. Auburn: Thrifty Books 2009. 692 s. ISBN 1604598913.
9. VENABLE, V. 1945. Human Nature: The Marxian View. New York: Literary Licensing, 2011. 213 s. ISBN 1258218186.

Internetové zdroje:

1. BBC. 2016. [online]. 2016. [cit. 2019-09-04]. Switzerland's voters reject basic income plan. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-36454060>>
2. BIEN. 2017. [online]. 2017. [cit. 2019-09-04]. Current Basic Income Experiments (and those so called): An Overview. Dostupné na internete: <<https://basicincome.org/news/2017/05/basic-income-experiments-and-those-so-called-early-2017-updates/>>
3. BIEN. 2017. [online]. 2017. [cit. 2019-09-04]. The Netherlands: Report argues that basic income doesn't work. Dostupné na internete: <<https://basicincome.org/news/2018/08/the-netherlands-report-argues-that-basic-income-doesnt-work/>>
4. DAVID, H., FRANK, L., RICHARD, J. MURNANE. 2003. THE SKILL CONTENT OF RECENT TECHNOLOGICAL CHANGE: AN EMPIRICAL EXPLORATION. [online] 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <<https://economics.mit.edu/files/11574>>
5. EE IIT, Kharagpur. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. Introduction to Industrial Automation and Control. Dostupné na internete: <[https://nptel.ac.in/courses/108105063/pdf/L-01\(SM\)\(IA&C\)%20\(\(EE\)NPTEL\).pdf](https://nptel.ac.in/courses/108105063/pdf/L-01(SM)(IA&C)%20((EE)NPTEL).pdf)>
6. EPI. 2014. [online]. 2014. [cit. 2019-09-04]. Raising America's Pay: Why It's Our Central Economic Policy Challenge. Dostupné na internete: <<https://www.epi.org/publication/raising-americas-pay/>>
7. EPI. 2015. [online]. 2014. [cit. 2019-09-04]. Understanding the Historic Divergence Between Productivity and a Typical Worker's Pay. Dostupné na internete: <<https://www.epi.org/publication/understanding-the-historic-divergence-between-productivity-and-a-typical-workers-pay-why-it-matters-and-why-its-real/>>
8. Forbes. 2015. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. Big Data: 20 Mind-Boggling Facts Everyone Must Read. Dostupné na internete: <<https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2015/09/30/big-data-20-mind-boggling-facts-everyone-must-read/#51284ba317b1>>

9. Forbes. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. NVIDIA: From The Datacenter To The Autonomous Car. Dostupné na internete:
<<https://www.forbes.com/sites/moorinsights/2018/09/28/nvidia-from-the-datacenter-to-the-autonomous-car/#79e186997d23>>
10. Gömböcz Z. 2018. A MI korunk, avagy a posztmodern robotizáció hatásának vizsgálata [online]. [cit. 2017-09-04]. Dostupné na internete:
<http://dolgozattar.repozitorium.bgf.hu/17473/1/g%C3%B6mb%C3%B6cz_zolt%C3%A1n_2018m%C3%A1j_publikus.pdf>
11. GSMA. July 2014. Understanding the Internet of Things (IoT) [online] 2014 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete: <https://www.gsma.com/iot/wp-content/uploads/2014/08/cl_iot_wp_07_14.pdf>
12. MIT. 2017. [online]. [cit. 2019-09-04]. The Observatory of Economic Complexity. Dostupné na internete:<<http://atlas.media.mit.edu/en/>>
13. SIMPSON, W., MASON, G., GODWIN, R. 2003. The Manitoba Basic Annual Income Experiment: Lessons Learned 40 Years Later. [online] 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete:
<http://umanitoba.ca/media/Simpson_Mason_Godwin_2017.pdf>
14. The New York Times. 2018. [online]. 2018. [cit. 2019-09-04]. Universal Basic Income Didn't Fail in Finland. Finland Failed It. Dostupné na internete:
<<https://www.nytimes.com/2018/05/02/opinion/universal-basic-income-finland.html>>
15. U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION & WELFARE OFFICE OF EDUCATION. vol.1 1966. TECHNOLOGY and the AMERICAN ECONOMY [online] 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné na internete:
<<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED023803.pdf>>